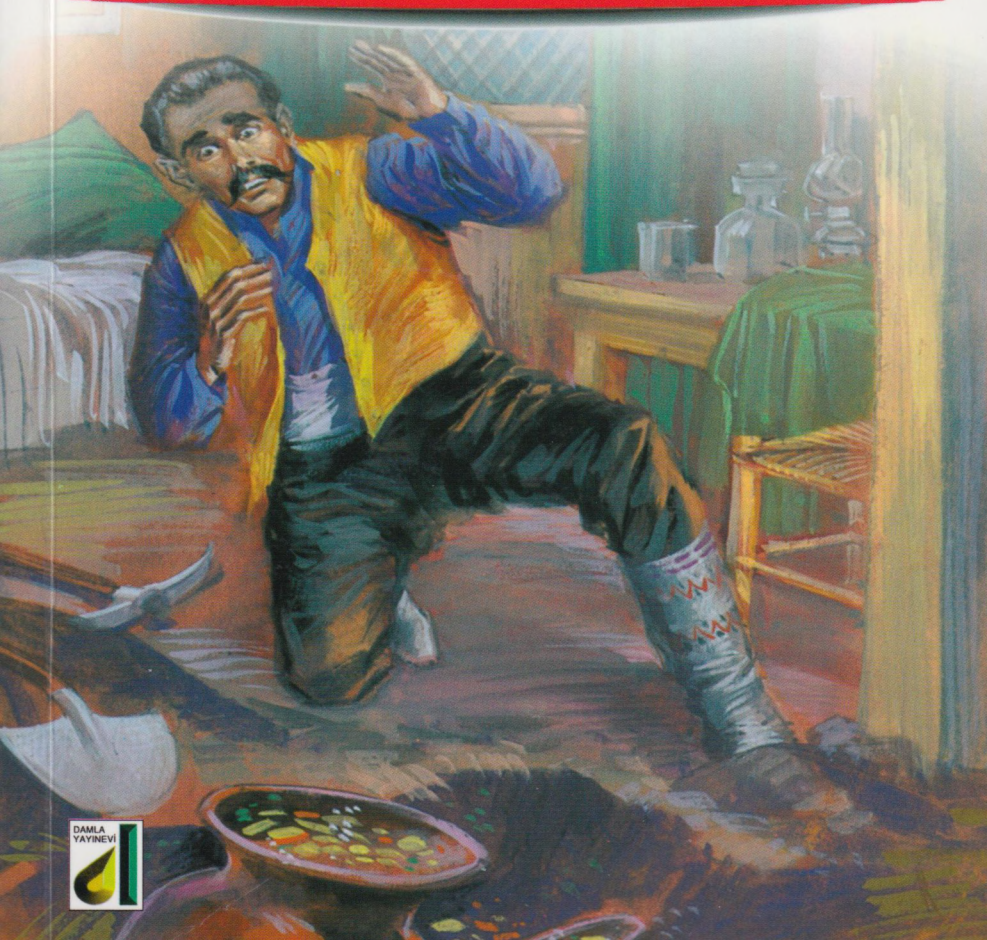
KEMALETTİN TUĞCU

Devlet Kuşu

DAMLA YAYINEVİ

KEMALETTİN
TUĞCU

DEVLET KUŞU

KEMALETTİN TUĞCU

50

Damla Yayınevi Nu.: 157

Kemalettin Tuğcu Klasikleri Nu.: 50

©
Copyright
Yayın Hakkı
Damla Yayınevi

Kapak
Cemal Dündar

İç Resim
Alaaddin Barışkan

Dizgi-Mizanpaj
Damla Yayınevi

Baskı-Cilt
Express Matbaası - İSTANBUL

ISBN 975-381-032-6

DAMLA YAYINEVİ®
Prof. K. İsmail Gürkan Cad. No: 6 Cağaloğlu-İST.
Tel: 0.212. 514 28 28 - 0.212. 511 09 55
Fax: 0.212. 528 24 01
Internet: www.damlayayinevi.com.tr
E-mail: damla@damlayayinevi.com.tr

DEVLET KUŞU

Gecekondu mahallesindeki evleri iki odalıydı. Alçak tavanlı, kaba sıvalı, dar birer pencereli olan bu odalardan başka, banyo adını verdikleri bir ayakyolu, içinde iki kişinin dönemediği bir mutfak ve daracık bir koridor vardı.

Bu gecekonduda anası, babası ve ninesiyle yaşayan Cemil yeni açılmış olan ilkokula gidiyordu. Daha altı yaşındayken okula vermişlerdi. Niyetleri okutmak değildi. Daha çok okulda yemek verildiğinden, mahalleden fakir belgesi almış ve onu hiç olmazsa gündüzleri karnını doyursun diye yollamışlardı okula.

Remzi Efendi, babadan kalma birkaç baş hayvanı satmış, anasını ve komşularının kızı Dürdane'yi alarak İstanbul'a, çalışmaya gelmişti,

Dürdane bilseydi böyle gecekondu mahallesine düşeceğini, Remzi'nin peşine takılıp gelmezdi. Ama İstanbul'u cennet sanıyordu. Oraya giderse elini işe sürmeyecek, giyinecek, kuşanacak, gezip tozacak, merdivenli, balkonlu evlerde oturacaktı.

İstanbul'da iş tutanlar köyde böyle anlatıyorlardı. Güneşin altında çalışmak yok, çeşmeden, kuyudan su taşımak yok, teknede, ya da çay kenarındaki taşın üstünde, tokaçla çamaşır yıkamak yok, isten kararmış ocağın içindeki çengele asılı bakraçta yemek pişirmek yoktu.

Anlattıklarına göre İstanbu'da para, rahatlık, temizlik, kazanç vardı. Köye gelenler süslü püslü geliyor, erkekler ütülü pantolon ve kravatla dolaşıyorlardı.

Remzi'nin anası oğluna:

— Gel oğul, bu sevdadan vazgeç, sen elin sözüne kanma, çiftimizi, çubuğumuzu, işimizi bozma, yuvamızı yıkma, dağıtma, demişti.

Remzi kafasına koymuştu İstanbul'a gitmeyi.

— Ana, demişti. Köyden ne gördük? Babamın iki yakası bir araya geldi mi? Adamcağız dinlenmeden, bir oh demeden ölüp gitti. İki ineğe belbağlayıp bekliyecek miyiz? Ben gayri duramam, Dürdane'yi alır, giderim. İstersen sana Cemil'i bırakayım.

Pakize kadın:

— Oğul, benim kendime bakacak gücüm yok, demişti. Cemil'e nereden bakayım!

Sonunda toparlanmış, gitmişlerdi işte.

Dört yıllık evliydiler. Cemil üç yaşındaydı. Ellerindeki para su gibi akıp gitmişti. Remzi bir hemşerisinin yardımı ile,

onun bahçesine bu gecekonduyu kurmuştu. İyiden iyiye borçlanmıştı. Üç yıl da borç ödemek için uğraşmış, yapılarda çalışmış, köyde çekmediği kahrı İstanbul'da çekmişti.

Ama iş işten geçmişti artık. Köyde bir şey kalmamıştı ki dönsünler. Pakize kadın artık hiç ses etmiyor, Dürdane:

— Bana bir yol parası bul, Cemil'i alıp köye gideyim, diyordu.

O akşam ne yedireceğini düşünen Remzi, yol parasını nereden bulacak: Hem kayınbabasına boyun eğmek "Kızına bakamadım, aç kodum" demek kolay mı?

Nerede o merdivenli, balkonlu, iki katlı ev? Nerede giyim kuşam? Geldiklerinden beri doğru dürüst bir karınlarının doyduğu mu oldu?

Bütün kış boyunca, ne varsa örtündükleri hâlde yine bütün gece titremediler mi? Rüzgâr estikçe, toprak sıvalı tavandan kireç ve harç parçaları dökülmüyor mu?

İstanbul mu?

Hayır. Dürdane sokağa çıktıkça, yedi sekiz katlı apartmanları, merdivenli daireleri ve balkonlu yerleri görüyordu. Süslü, şık, incecik giyinmiş genç kadınlar caddeleri dolduruyordu. Mağazalarda neler yoktu ki?

Onlar için İstanbul cennetti. Ama Remzi anasını, genç karısını ve oğlunu alıp cehenneme getirmişti.

Dürdane artık şikâyet etmiyordu. Dürdane yılmış, bu sıkıntının altında ezilmiş, dilini tutmuştu. Babasının sözünü hatırlıyordu:

— Kızım, Remzi gitsin, iş tutsun, sonra ben seni yollarım.

Ama Remzi buna yanaşmamıştı. Karısını çok severdi. Dürdane sahiden güzel bir kadındı. Daha yirmisini yeni geçmişti. Komşuları:

— Niye bu sıkıntıyı çekiyorsunuz, Dürdane kapılarda çalışsın, gül gibi geçinip gidersiniz, diyorlardı.

Fakat Remzi kıskançtı, Remzi gururluydu? Remzi kahvede ötekiler gibi oturup karısını çalıştırarak geçinmek istemezdi.

Ama gittikçe sıkılıyorlardı. Gittikçe acıkıyorlardı. Oğlan okulda az, çok yemek yediği hâlde yine bir şeyler istiyordu. Akşam eve gelince:

— Ana, karpuz çıkmış, diyordu.

Dürdane:

— Daha iyi olmamıştır, hem çok pahalıdır, diyordu.

Ama gecekondunun küçük penceresinden, komşu penceresinin iç tarafına konmuş olan kesilmiş, kıpkırmızı karpuzu görüyordu. Soğusun diye oraya koyuyorlardı.

İhtiyar kadın çocuk gibi olmuştu. Vardan yoktan anlamıyordu. Canı her şeyi istiyordu.

Remzi geldiğine, geleceğine bin defa pişmandı. Ama ne yapsın? Artık köyde geçinecek bir şey kalmamıştı. Oraya aç, sefil ve borçlu olarak dönmek de kolay değil.

Geldiklerinden beri, üç yıl neler çektiklerini ancak kendileri bilirlerdi. Akşama kadar, o daracık iki odanın içinde dolanıp duruyordu Dürdane. Şimdi köy, babasının evi gözlerinde tütüyordu. İki sene önce aldıkları altı lâstik, keten ayakkabı çoktan delinmişti.

Remzi'nin ayakları da bütün kış su ve çamur içinde kalıyordu. Yazın da toz toprak doluyordu yırtık ayakkabılarından içeriye.

Dürdane bir iki defa sınadı:

— Bu böyle gitmez Remzi. Ben de öteki kadınlar gibi çalışayım.

Remzi bunun lâfını bile ettirmiyordu.

— Olmaz, ben karımı çalıştırmam.

— Öyleyse bana ekmek getir. Ben açım, anlıyor musun? Açım. Beni bunun için mi köyden çıkardın, buraya getirdin?

Babamın öğüdünü niye dinlemedin?

— Varma üstüme Dürdane. Kahrımdan öleceğim.

— Neden çalışmıyayım? Söylesene bana. Herkesin canı yok mu? Sen yapılarda iş arayan bir rençber değil misin? Hepsinin karısı kötülük mü yapıyor?

— Dürdane sus gayri, sus.

— Bana bak Remzi, Kıskançlık senin beynini sarmış. Sen kendini bir ağa sanıyorsun. Sen bu şehre düşmüş bir garipsin. Ağzın var, dilin yok. Kendin de çekiyorsun, anana da, bana da çektiriyorsun.

Öteden ihtiyar kadın bağırıyordu:

— Remzi, iki tokat vur şunun ağzına da sussun gayri.

Eğer yiyecek bir şeyleri varsa kendi payını kaynanasına yediren Dürdane güceniyor ve:

— Bir o eksikti, diyordu. Onu da görelim. İki tokat vursun bakayım. Bir daha Dürdane'nin yırtık papacunu bulabilir mi?

İş bu dereceye gelince Remzi ağlıyordu:

— Yapma bunu bana Dürdane. Ben sana el kaldıramam. Ama çalıştıramam da seni. Kıyamam. Kahrımdan geberirim. Dur hele, elbet Allah bir yerden bir şey verir.

İşin yoksa bekle!

Okuldan Cemil'e yemek verdikleri gibi, Çocuk Esirgeme kurumu ayakkabı elbise de veriyordu. Birkaç defa Dürdane'yi Okul Aile Birliğinde çalışan hanımlar çağırmış, onunla konuşmuşlardı.

İçlerinden birisi onu merdivenli ve balkonlu evine götürmüş ve ona kendi elbiselerinin eskilerinden vermişti. Dürdane yakışıklı, biçimli, mazlum bir kadındı. Saf ve terbiyeliydi. Hiçbir arsızlığı, sırnaşıklığı yoktu. Kadın ona, haftada bir iki gün kendisine gelip çalışmasını söylemiş, ama Dürdane kıpkırmızı olarak:

— Kocam çalıştırmıyor, demişti.

— Peki ama şu kılığına kıyafetine bak. Çalıştırmayan adam karısının bütün ihtiyacını temin eder. Bir şey kazanıyor mu bari?

— Haftada bir gün, iki gün iş bulursa onunla yetiniyoruz.

— Ne iş yapıyor?

— Köyde çiftçiydi. Geçimimiz yolundaydı. Heves etti, buraya getirdi bizi. Kendisi de perişan oldu, bizi de aç kodu.

— Okuyup yazması var mı?

— Köyde ilkokuldan çıktı.

— Bitirdi mi?

— Bitirdi.

— Ben bizim beye söyliyeyim. Belki devamlı bir iş bulabilir.

Dürdane evine dönerken hayli büyük bir paket vardı elinde. Evde bunu açtı. Bir kadın bluzu, iki etek, birkaç tane küçük küçük sakatları olan ince çorap, topuklarının derisi aşınmış bir ayakkabı. Bir eşarp.

Remzi bu eşyadan memnun olmadı, buruttu. Ama Dürdane:

— Zenginin eskisi fakirin yenisidir, dedi.

Sonra adamın önüne bir kartvizit koydu. Bunda bir banka adresi vardı.

Remzi kızardı:

— Bu ne ki? dedi.

— Okul Aile Birliğinin toplantısı vardı. Beni de çağırdılar ya. Oraya gittim. Bir hanım bana bu elbiseleri verdi. Sonra kocası sana bir iş bulacak. Var bu adrese bir git, görün.

— Bana gereği yok.

Dürdane hırslandı:

— Onu yapmazsın, bunu etmezsin, ne olacak bizim hâlimiz? Kahvede oturup iş beklemek daha mı iyi? Sen böyle edersen ben çalışırım Remzi, bilmiş ol.

Remzi süprülmüş, yamanmış bir kılıkla bankaya gitti. Onu yerleri cilâlı tahta döşeli, bir odaya soktular.

Çatık kaşlı, sert bakışlı bir adam sorup soruştuduktan sonra:

— Seni buraya odacı olarak aldırayım, dedi. Çalışır mısın?

Remzi kızara bozara:

— Çalışırım bey, dedi.

— Yarın nüfus kâğıdını da al, buraya gel.

Remiz İstanbul'a geldi geleli pısırık olmuştu. Hiçbir söze itirazı yoktu. Hayır demeyi unutmuştu. Yalnız kendi evinde, karısının, oğlunun karşısında sesi çıkıyordu.

Öğleye yakın gelmişti evine. Adamın söylediklerini karısına anlattı. Dürdane:

— Allah yardım eder, dedi.

Remzi ertesi sabah korka korka bankaya gitti. Onu birmemurun yanına soktular. Ayağına ayakkabı, sırtına elbise verdiler. Başına da hademelerin giydiği kasketlerden birini giydirdiler.

Şişmanca bir hademe ona yapacağı işleri öğretti. Öğleyin memurlardan sonra hademelerde bankanın alt kadında bir yerde yemek yeriler.

Yemek boldu. Üç kap yemek veriyorlardı. İstediğin kadar ekmek ye.

O akşam evine dönerken utanıyordu. Ayakkabıları yepyeni ve parlak, elbisesi ütülüydü. Eskilerini bir paket yapmıştı. Gömleğini de değişmiş ve bu gömleğin yakasına aynı renkte bir de kravat takmıştı.

Onun çalışma yeri kapıların açıldığı bir aralıktaydı. Kendisini işe alan adam ikide bir kapıya çıkıyor ve:

— Ahmet Efendi, bu arkadaşa gideceği yerleri öğret, diyordu.

Remzi eline kâğıdı alıyor, Ahmet Efendi, odalardan birinin kapısını açıyor ve:

— İşte köşedeki masada oturan Muhasebeci Rıdvan Beyefendidir, diyordu. Kâğıdı ona ver. Başını böyle benim yaptığım gibi hafiften iğ. Bu selâmdır. Sonra "Bir emriniz var mı efendim?" dersin.

Remzi kızara bozara bu işleri yapıyordu. Bazen gittiği odalardaki memurlardan birisi:

— Bana bir kahve söyle, diyordu.

— Başüstüne efendim.

Bunu söylemeyi öğrenmişti. Bu acemi hademe memurların da hoşuna gidiyor ve ona bazı şeyler soruyor ve arada bir:

— Nasıl, memnun musun bankadan? diyorlardı.

— Sayenizde memnunum efendim.

En çok kendisini oraya alan Ali Bey'den çekiniyordu. Ali Bey sert bir adamdı ama Remzi'yi kırmak istemiyordu. Hattâ ona biraz para verdi:

— Her sabah tıraş olmalısın. Saçlarını da güzelce kestir. Başını kabak gibi meydana çıkartma. Şöyle düzelttir.

Evde ayna bile yoktu. Remzi Dürdane'nin kırık cep aynasında tıraş oluyordu. Girdiği iş hiç de yorucu değildi. Ama bir suç işlemekten korktuğu için daima tedirgindi. Konuşurken kızarıp bozarıyordu. Bankaya sabahleyin ilk gelenlerden biri de oydu. Ali Bey'in odasının tozunu alıyor, kâğıt sepetini döküyor, sigara tablasını yıkayıp kuruluyordu.

Ahmet Efendi bu odanın işini ona bırakmıştı. İş bittikten sonra kontrol eder, kapıyı çeker, kapının yanındaki sandalyeyi gösterirdi:

— Hep burada otur. Sen Ali Bey'in hademesisin. Gelirgelmez ayağa kalk. Başınla selâm ver. Zili çaldığı zaman hamen içeriye gir. Belki kahve söyletir, belki başka bir yere yollar. Dikkat et, yumuşak başlı atın çiftesi pek olur.

Remzi korkuyordu. Bir hata yapmak, azarlanmak, elindeki işini kaybetmek onun için bir felâket olacaktı. Belki ayağından ayakkabıları, sırtından elbiseyi alacak ve kedisini kapıdışarı edeceklerdi.

Bir iş sahibi olmak, sabah, gidip akşam gelmek ne güzel bir şey? Remzi kendisini bir subay gibi öteki insanlardan ayrılmış görüyordu. Artık kahveye uğramıyordu. İş koparmak için kahvecinin ve ustaların gözlerinin içine bakmıyordu.

Onun korkakcasına terbiyesi Ali Bey'in de hoşuna gidiyordu. Remzi hiçbir zaman yılışmıyor ve sırıtmıyordu. Anası oğlunu yeni kıyafetiyle görmüş ve çok sevinmişti. Fazla olarak Remzi'ye bir evrak çantası vermişlerdi. Bankanın dışında bir yerlere giderken götüreceği belgeyi bu çantanın içinde taşıyor ve yine orada bulunan bir deftere belgeyi verdiğine dair imza alıyordu.

Baş hademe olan Ahmet Efendi ona ilgili oldukları banka şubelerini göstermişti. Remzi bazen tahsildarlarla birlikte çıkıyordu. Bir ay içinde işini ve ilgili olan iş yerlerini öğrendi. Şeflerin, memurların adlarını ezberledi. Pek korkusu kalmadı.

Ay sonunda ona on beş bin lira para verdiler. Bunu ummuyordu. Kızardı, sevincini sezdirmedi. Gecekondusuna giderken çarşı pazar dolaştı, eve gerekli olan ne varsa aldı.

Dürdane sokağa çıkmazdı. İstediklerini, para varsa Cemil'e aldırtırdı. Cemil babasından önce bu koca şehirle bağdaşmıştı. Cin gibi bir çocuktu.

Öğretmenler ondan memnundu. Fazla bir yaramazlığı yoktu. Babası gibi çekingendi. Lâkırdı işitmekten korkardı. Üstünü başını temiz tutuyordu. Annesi daima söylerdi:

— Cemil, bunun arkası yok. Üstünü başını temiz tut, kirletme, yırtma. Ayakkabılarına da dikkat et. Sonra çıplak ayakla kalırsın.

On beş bin lira aylık günde beş yüz lira demektir. Remzi geldi geleli iki yüz lira gündeliği güçlükle almış, hem de bazen üç dört gün bu para ile idare etmişti. Bu şehirde bir bardak su para ileydi.

Ama şimdi bankada etlisini, sütlüsünü, ekmeğini, yemişini veriyorlardı. Ah, imkânı olsa da dürdane'ye ve anasına bu yemeklerden götürebilse.

O kadar çok eksiklikleri ve ihtiyaçları vardı ki para ellerinde kar gibi eriyordu. Kışın yine eski partalları mı giyeceklerdi? Soğuktan donmamak için örtünecek ve bir birlerine sokularak mı yatacaklardı?

Remzi'yi yine tasa alırken müdür Ali Bey bir sabah ona söylendi:

— Remzi Efendi. Benim hanım kış temizliği yapacak. Sen seninkini bizim eve götür. Akşam da işten çıkınca uğrar alırsın. Evimi biliyorsun?

— Biliyorum efendim.

— Tamam mı?

— Tamam efendim.

Fakat Remzi buna kederlendi. Karısını bir başka eve yollamak onun için ölüm demekti. Bunun çekişmesini yaparken Dürdane:

— Baksana bana sen, dedi. Sen beni oynak mı sanıyorsun?

— Değilsin ama, içim istemiyor.

— Adamı gücendir de sana yol versin.

Arkasındaki elbiseden, ayağındaki ayakkabıdan yoksun olmak bir şey değil ama öylece yine aç kalacaklar ve Remzi boynunu büküp, kahveye sokulacaktı.

Bunu düşünerek ertesi sabah erkenden Düdane'yi peşine taktı. Yol epeyce uzaktı. Büyük bir apartmanın kapısına vardılar. Dürdane zaten bir defa oraya gelmiş, ama bunu Remzi'ye söylememişti.

Dairenin kapısını çaldı. Saat dokuza, geliyordu. Sevim Hanım daha kollar, bacaklar çıplak, saç baş dağınıktı. Biraz somurtarak:

— Sen misin Dürdane? dedi. Erken geldin.

Dürdane:

— Ben geç kaldım sanırdım hanımım, dedi.

— Biz buralarda bazen sabaha karşı yatarız, gün ortasında kalkarız. Neyse sen mutfağa gir, çayı koy ocağa.

Kendisi de arkasından gelmişti. Ocağı yakarken:

— Dikkat, et, dedi. İşte böyle yakacaksın. Ben giyineyim.

Dürdane yemek artıklarıyla dolu olan tabakları yıkadı. Yerlerine kaldırdı. Sevim Hanım mutfağın yanındaki banyoya girmişti. Oradan su çağıltısı geliyordu. Biraz sonra çıktı.

— Sen bir çay iç, dedi. Buzdolabında her şey var, ne istersen ye, çekinme.

Kadın yıkanınca rahatlanmış olmalı ki elini ayağını koyuvermiş, başı bir yana çarpılmıştı.

Dürdane bu sessiz ve tenha olan daireden korkuyordu. Evden aç çıkmıştı. Acele etmişlerdi. Yol da bitmek bilmiyordu.

Var evi kerem evi, yok evi verem evi, derler. Buzdolabında çeşitli peynirler, sucuğundan pastırmasından, tereyağından zeytinine, çeşitli reçellerine kadar ne yok ki.

Çekine çekine bir iki zeytinle bir dilim ekmek aldı. Sonra salona girdi. Orada kalabalık bir misafir takımı gelmiş olmalı ki meşrubat bardakları, sigara külleri, devrilmiş koltuklar, vardı. Sigara uçlarını yerlere atıp çiğnemişlerdi.

Dürdane pencere açtı. Salonu havalandırdı. Süpürdü, sildi, aklı erdiği kadar eşyayı yerleştirdi, toz aldı. Bu işleri çabuk yapmak için acele etmiş, soluk soluğa kalmıştı.

Sevim Hanım kapıya gelip salona baktığı zaman:

— Aşkolsun Dürdane, dedi. Ne zaman yaptın bunu? İki kadın getirsem akşama kadar bu salonun içinden çıkmazlar. Uzattıkça uzatırlar işi.

Dürdane koltuklardan birinin kenarına sıkışmış olan bir yüzüğü gösterdi. Sevim Hanım haykırdı:

— Bunu da nereden buldun? Dün akşam çok aradıktı.

— Hanımım, koltuğun altında bir de kâğıt para vardı.

Bu bir beş yüzlüktü. Sevim Hanım:

— Senin gözün pek tok kızım, dedi. Bu gidişle eşeğin kuyruğu gibi ne uzar, ne kısalırsın. At onu cebine. Yüzük kalsın ben sahibine telefon ederim.

Dürdane öğleye kadar canla başla çalıştı. Salondan sonra yatak odasını, oturma odasını, banyoyu, mutfağı, antreyi temizledi.

Sevim Hanım mutfağa geldi:

— Otur şuraya karşıma, dedi. Masanın örtüsünü kaldır. Kendisi buzdolabından ciğer kavurması, tuzlu balık, haşlanmış yumurta filân çıkarttı.

— Otur karşıma, dedi. Ben senden çok hoşlandım Dürdane.

— Sağ olunuz Hanımefendi, dedi Dürdane.

— Bırak şu Hanımefendi lâfını. Bıktım usandım şu hanımefendilikten. Abla de bana.

— Ayıp olmaz mı?

— Hayır, ben öyle istiyorum. Bak Dürdane, sen haftada bir gün olsun bana gel. Kocana söyle sana engel olmasın.

Dürdane bulduğu yüzüğü Sevim Hanım'a gösterdi.

Pazartesi günleri sabah saat onda gelirsin. Ben de uyanmış bulunurum.

— Hanım abla. Remzi beni komaz ki geleyim.

— Ben Ali'ye söylerim. O da kocana söyler.

Belki kırk yaşında vardı Sevim Hanım, zayıftı, ince, uzun bir tipti. Tırnakları, saçları boyalıydı. Sık sık sigara içiyordu. Ara sıra kısık kısık öksürüyordu. Kocasından söz ederken sadece "Ali" diyordu.

Yemekten sonra telefon etti. Dürdane telefonu okulda okumuştu, ama görmemişti. Sevim Hanım'ın konuşmasına

hayretle bakıyordu. Sevim Hanım:

— Tiraje, diye seslendi. Müjde, senin yüzük bulundu. Koltuğun kenarına kaymış. İşçim geldi. O buldu. Ne, bahşiş mi vereyim? Ne kadar, beş yüz mü? Olur. Çok iyi bir kadın. Çok genç, güzel de. Öyle çalışkan ki. Haydi akşama görüşürüz.

Telefonu bırakınca:

— Aptal karı, dedi. Elli bin liralık yüzük bulunmuş, kalkıp beş yüz lira bahşiş veriyor. Bilsem hiç bulunduğunu söylemezdim.

Akşama doğru bir yere daha telefon etti. Akşam için yemekler ısmarladı. Dairede yemek pişirilmiyordu. Hatta bazı kaplar için:

— Bunlar lokantanın kaplarıydı, demişti. Bunları yıkamaya gerek yok. Onlar kendileri yıkarlar.

Dürdane şaşmıştı. Ama bir şey söylemedi. Evinden söz ettiği zaman:

— Abla, dedi. İki odalı bir gecekondu. Remzi onu da güçlükle yaptı. Köyden getirdiğimiz parayı oraya yatırdı. Allah sizi inandırsın, garip olduk, aç kaldık. Çocuk da var, ihtiyar ana da var. Vardan yoktan anlamazlar. Burası koca şehir. Rençberlik işi yok ki. Dört yıl çok çektik, çok.

Dürdane'nin gözlerinden pıtır pıtır yaşlar inmişti. Sevim Hanım:

— Kız ağlama be, diye bağırdı. Üzülecek hâlim yok.

Fakat onun buğulu buğulu, çekik çekik gözlerine hayran olmuştu. Kirpiği takma, kapakları boyalı olmayan bu gözler ormandaki bir karacanın, bir ceylanın gözleri kadar masum ve güzeldi.

— Bundan sonra sıkılmazsınız, dedi. Kocan doğru dürüst çalışsın. Sen de haftada bir gün olsun bana gel. Pazar günleri bizde toplantı yaparlar. Her taraf batar. Haydi şimdi biraz bir şeyler yıka.

Dürdane'ye çamaşır makinesini kullanmasını öğretti.

— Dikkat et, elini kaptırma dedi. Makine kendisi yıkar.

Dürdane akşama kadar çalıştı. Gideceğine yakın Sevim Hanım ona yepyeni bir çift çorap, ayakkabı, bluz, etek ve pek az giyilmiş bir manto verdi. Ayrıca bir bin liralığı kendi eliyle genç kadının cebine soktu.

Ali Bey özel otomobili ile gelmişti. Remzi'yi de yanına almıştı. Sevim Hanım Dürdane'yi yanaklarından öptü.

— Beklerim, dedi.

Karı koca yürüyerek, hemen hemen hava iyice karardığı sırada gecekonduya geldiler. Pakize Hanım çok söylendi. Torununda şikâyet ediyordu.

Dürdane aldığı parayı öylece Remzi'ye verdi. Sevim Hanım'ın verdiklerini de ortaya koydu. Pakize ana:

— Gelin, diyordu. Bana da bir şeyler istesen olmaz mıydı?

Dürdane:

— Ben istemedim ana, dedi. Sevim Hanım kendisi verdi. Senin eksiğini pazardan alırız.

Ali Bey, ertesi gün Dürdane'nin çalışkanlığından karısının çok memnun olduğunu anlatmış sonra da:

— Sen biraz inatçı adamsın Remzi, demişti. Ama burası köy değil. Burada insanın kısmetini tepmemesi gerekir. Benim evimde karımdan başka kimse yok. Zaten gelenler gece gelirler. Sen Dürdane'yi pazartesi sabah bize götürür, buraya biraz geç kalırsan ziyanı yok.

Remzi karısını yollamak istemiyordu. Ama paranın yüzü de sıcaktı. Dürdane yiyecek, içecek, bir de bin liralık bir kayme alıp gelecekti eve. Zaman olmuştu. Remzi yüz lira için bütün gün rençberlik yaptığı günleri hatırlamıştı. İster istemez Düdane'yi Ali Bey'in evine götürecekti.

Dürdane'ye gelince, daha köydeyken hayalinde canlan-

dırdığı, balkonlu, içinden merdivenli evi ilk defa görmüştü. O dairenin yalnız salonu, oturdukları gecekonduyu öylece alırdı içine.

Şimdi iki kap yemek pişiriyor, iki odayı derleyip topluyor, bomboş olan bu evcikte gidip gidip camdan dışarıya bakıyordu. Bak bak karşıkı gecekondunun sırtı. Bu odalar gittikçe Dürdane'yi sıkıyordu. Mezar kadar dardı bu odalar, tavanları üstüne kapanır gibiydi. Eşya adına ne varsa küf koyuyordu.

Ayrıca Pakize ananın huysuzluğu canına yetiyordu. Olur olmaz şey için söyleniyor, sataşıyor, kaynanalık yapıyordu. Dürdane uymazdı ona. Ama şimdi bu kümes gibi odalarda içine fenalıklar geliyor:

— Ana, benimle uğraşma, zaten canım burnumda, diyordu.

Pakize Hanım:

— Aslan gibi kocayı buldun da daha ne istersin, diyordu. Allah adama arattırır.

Akşamları bir nöbet oğluna şikâyet ediyor:

— Sen bu karıya çok yüz verdin, diyordu. Bana etmediğini komuyor.

Öyle pek düşkün bir kadın değildi. Biraz aklı eksikti. Unutkandı, uydurmacıydı. Gelin aldı alalı, bir bardak suyu ondan istiyordu. Hâlâ da memnun değildi. Remzi Dürdane'ye:

— Sen şuna uyma, istediğini yapıver.

Dediği zaman karısı hırslanıyordu:

— Nesi eksik Remzi? Oğlandan önce onun yemeğini veriyorum. Canı isterse kalkıp yandaki komşuya gidiyor, beni çekiştiriyor. Sonra yatağının örtüsünü bile düzeltmiyor. Hepsinden geçtim. Bana beddua ediyor.

Remzi iki ateş arasında kalmıştı. Anasının huysuzluğunu

bilirdi. Ama ne yapsındı? Babası da ondan çok çekmişti.

Dürdane önce sıkılırken şimdi Sevim Hanım'ın dairesine isteyerek gidiyordu. Artık yolları bellemişti. Erkenden gecekondunun işlerini görüyor, oğlanı okula yolladıktan sonra:

— Ana, yemeğin mutfakta hazır. Sen ye, ben akşama kapları yıkarım, diyordu.

Kadının arkasından:

— Yaşı yirlerde sayılasıca kadın, dediğini duyuyordu.

Sevim Hanım'a göründükten sonra mutfaktan işe başlayıp salonu temizliyor, silip süpürüyor, öğrendiği bütün işleri yapıyordu. Sevim Hanım ancak öğle yemeği için odasında çıkıyor. İlk işi banyoya girmek oluyordu.

Bu kadında acaip bir merak, garip bazı davranışlar vardı. Dürdane'ye bazen bir ana şefkatiyle yaklaşıyor, bazende azarlıyordu. Kadıncağız:

— Abla, bilmeden bir hatamı yaptım?

Dediği zaman da:

— Kusura bakma bazen farkında olmadan kontrolümü kaybediyorum, diyor.

Sonra sesli sesli ağlamaya başlıyordu.

Dürdane yılmıştı parasızlıktan. Bu nedenle aldığının hepsini Remzi'ye göstermez, ona vermezdi. Kaynanasına da kızıyordu. Gezip doşalacak, bir işin ucundan tutacak gücü varken her şeyi ayağına istiyordu. Oğlunun karşısında ah, of eden kadın, gece yarısı kalkıyor, o küçük mutfağa giderek aldığını, bulduğunu yiyordu. Cemil onun odasında yatardı. Remzi geceyarısı:

— Dürdane, diyordu. Oğlan kalktı. Var, bir bak.

Dürdane:

— Oğlan değil, diyordu. Pakize ana.

— Anam hasta be Dürdane, nereden kalkacak.

— İnanmazsan ses etmeden bir bak.

Remzi bakmıştı bir iki kere. Anası acelesinden yüzüne gözüne bulaştırarak döke saça bir şeyler yiyordu. Bunu anlayınca sesini yavaşlatıyor:

— Eeee, diyordu. İhtiyarlık işte. Ne yapsın fukara kadın!

Dürdane haftada bir Sevim Hanım'a gidip çalışıyor, ondan ayrıca bir bahşiş de alıyordu. Bu bahşişlerden hiç söz etmiyordu. Bin lirayı bakkala, zerzevatçıya verir, fileleri doldurup eve yiyecek getirirdi.

Remzi geçim için biraz rahatladığından artık onun çalışmasına ses çıkartmıyordu. O mahellede bütün kadınlar apartman dairelerinde çalışıyor, çoğu tek başına ev geçindiriyor, kocalarına harçlık veriyorlardı.

Dürdane artık yüksek topuklu ayakkabı, ince çorap giyiyordu. Ne giyerse yakışıyordu ona. Dairede, her taraf sıcak olduğu için çok hafif giyiniyor, hemen işe koyuluyordu.

Sevim Hanım ona kapıyı açıp sonra salona alıyor:

— Otur biraz, diyordu. Yoldan geldin, acelen ne!

— Hanımabla, işleri bitireyim de sonra otururum.

Fakat zayıf ve sinirli kadın ona baskı yapıyordu:

— Sana otur diyorum. Gel yanıma. Öldüreceğim seni, boğacağım, anladın mı?

Dürdane şaşıyordu:

— Anladım Hanımabla, ama ben ne yaptım sana?

Sinirli, yıpranmış, erimiş, gençliğini yitirmiş olan kadın bazen hıçkırıklarla ağlıyor, Dürdaneyi kovuyor, Dürdane giderken peşinden koşuyor:

— Nereye gidiyorsun? diyordu.

— Beni kovmadın mı Hanımabla?

— Sen bana bakma, ben hastayım, anladın mı hastayım.

Artık her hafta böyle davranıyordu. Bin liraya, bir bin da-

ha ekliyordu. Dürdane artık ona alışıyordu.

Her şeyin bir başı olduğu gibi sonu da olacağını bilen Dürdane kazandığı parayı yarıyarıya saklıyordu.

İşte böylece tam iki yıl geçmişti. Oğlan artık dördüncü sınıfa gidiyordu. İstanbul'a geleli dokuz yıl olmuştu. Dürdane yirmi sekiz yaşına gelmişti. Bir pazartesi Sevim Hanım'a gitmiş, zile dokunmuş, beklemiş, sonra karşı komşu sesi duyup ona bir haber vermişti:

— Hafta içinde Sevim Hanım'ı akıl hastanesine götürdüler.

Sonra teklif etmişti:

— Çalışmak istersen bizde iş var.

— Sağ olunuz efendim.

Dürdane eve dönmüştü. Bu olay onun için hem üzücü, hem de sarsıcıydı. Artık haftada bin, iki bin lira alamıyacaktı. O güzel yemekleri yiyemiyecekti.

Zaten öteyandan, Ali Bey de bir başka bankaya atanmıştı. Remzi Efendi ortada kalmış, kimden emir alacağını şaşırmıştı. Baş hademe:

— Eee, diyordu. Sırtını Ali Bey'e dayadın, iki kahve söylemekle gün geçirmeye başladın.

Remzi iki yıl çalışmıştı. Banka şubesinin getir götür işlerini epeyce öğrenmişti. Dürüst, çalışkan, sessiz bir insandı. Baş hademe belki de bu nedenle onu çekemiyordu.

Kendisine yol göründüğünü sanıyordu. Personel şefine durumunu anlattı:

— Beyefendi, gayri bana çok eziyet ediyorlar, dedi. Beni sağa sola koşturuyorlar. İşten kaçtığım yok, ama yine de kimseyi memnun edemiyorum. Personel şefi bu kızarıp bozaran hademeye dikkatle baktıktan sonra:

— Ben bir çaresini bulurum Remzi Efendi, dedi.

Dışarıda, baş hademe alay etti:

— Şikâyete mi vardın? Gayri elimden çekeceğin var.

Baş hademe kalkıp girmişti. Personel şefinin yanına. Biraz sonra da Remzi Efendi'yi çağırdılar. Personel şefi onu yanına alarak yeni şefin yanına götürdü:

— Beyefendi. Ali Bey bu Remzi Efendi'nin hizmetinden çok memnundu, dedi. Emrederseniz emrinizde kalsın, yoksa başka şubedeki açık bir yere göndereceğim.

Yeni Müdür Sacit Bey:

— Denemek isterim, dedi. İşten anlıyor mu?

— Evet efendim.

Remzi Efendi eski sandalyesine oturdu. Artık kendisini çağıracak olan zil sesini bekliyor ve şefin odasının temizliğine bakıyordu.

Şef bir iş için ayrılırsa, telefon çalınca açıyor ve kimin aradığını not ediyordu. Bu da Sacit Bey'in hoşuna gitmişti. O da titiz bir insandı. Bazı evrakı Remzi Efendiye kaldırtıyor, dosyalarına koyduruyordu. Remzi evrakı ikiye katlar, tam ortasını bulur, buna göre zımba ile deler ve dosyayı yerine kaldırırdı.

Köyde körelmiş olan okuyup yazması bu hademelik işinde lâzım olmuş, Remzi Müdür Bey'in randevularını becerebildiği kadar aklında tutmaya veya bloknota işaret etmeye başlamıştı.

Sacit Bey kahvesi önüne geldiği zaman:

— Eee, Remzi Efendi, diyordu. Nerede kaldıktı. Bugün ne işlerimiz var?

Remzi bir asker gibi dimdik durarak notları söylüyor, Sacit Bey:

— Eveeeet, diyordu. Tamam, şefler toplantısı saat onda.

Remzi eve yorgun dönüyordu. Sabahtan akşama kadar

şefle servisler arasında gidip geliyor, daha bir işi bitirmeden ona sesleniyorlardı:

— Remzi Efendi, biraz dikkat et, uyuyor musun?

En çok dolaşan hademe o idi. Müdür ayrıca dışarıya, başka şubelere yolluyor, bundan söz ettiği zaman, servisteki memurlar:

— Ben anlamam, diyordu. Bu da iş.

Ama bir sandalye üstünde uyuklayan hademeler de vardı.

Remzi bir asker gibi dimdik durarak kaydettiği notları okuyordu.

Gecekonduda, anasının huysuzluğu, gittikçe ortalığın pahalılaşması, paranın kıtlığı ayrı bir dertti. Derme çatma gecekondunun duvarlarından akrepler çıkıyor, dışarıdan sıçanlar geliyor, rüzgâr estikçe tavan tahtalarının aralıklarından çer çöp ve toprak dökülüyordu.

Dürdane artık boğuluyordu bu mezar gibi odalarda. Zaman zaman Sevim Hanım'ın yanındaki rahatı düşünüyordu.

Çalışmak istiyordu. Ama kollarını sallaya sallaya, karınlarını çıkara çıkara büyük apartmanlara giden, ağızları bozuk, aç gözlü karılara katılmak istemiyordu.

Bir pazartesi Remzi'ye söyledi:

— Bunca parasını aldık, dedi. Gidip Sevim Hanım'ı nasıl olduğunu komşularına olsun sorayım. Dürdane apartamana vardı, karşı dairenin ziline dokundu. Biraz sonra yaşlı bir hanım kapıyı araladı. Dikkatle baktı:

— Kimi aradınız? dedi.

Dürdane nezaketle:

— Rahatsız ettim Hanımefendi, dedi. Ben karşıki komşunuzun ne olduğunu öğrenmek istiyorum.

Kadın dikkatle Dürdane'yi süzerek:

— Sen oraya geliyordun ara sıra, dedi.

— Evet Hanımefendi, ben temizlikçiyim.

— Bana bak kızım, dedi. Benim öyle yolunu sapıtmışlarla ilgim yok. Olacağı buydu. Akıl hastanesine yolladıklarını işittim.

Bir kat yukarda oturan gençten bir kadın merdivenlerin yarısına kadar inmiş, konuşmayı dinliyordu.

Kapı çat diye Dürdane'nin yüzüne kapandı. Az daha kapının kenarına dayandığı elinin parmaklarından birkaçı ezilecekti.

Merdivendeki kadın:

— Hanım biraz yukarıya gel, dedi. Ben anlatayım sana.

Dürdane şaşkınlıkla yukarıya çıktı. Uykudan yeni kalktığı anlaşılan, saçı başı dağınık, sabahlıklı genç kadın, dairesine ve darmadığın bulunan dairenin mutfağına girdi. Yemek masası, çay ve kahvaltı tabaklarıyla doluydu.

— Otur, otur, dedi kadın. Çay koyayım mı sana:

— Teşekkür ederim Hanımefendi. Sabahleyin kahvaltı ettim.

— Olsun, dedi kadın. Bir çay olsun içersin.

Çayı koydu ve Dürdane'nin önüne sürdü:

— Ben seni ara sıra görüyordum, dedi. Sevim Hanım'a gelirdin.

— Evet Hanımefendi, pazartesi günleri geliyordum.

— Nereden tanıdın bu kadını?

— Benim kocam bankada hademedir. Ali Bey istemiş, ben de buraya geldim iki yıl kadar pazartesi günleri çalıştım.

— Sevim Hanım sana ne iş yaptırıyordu?

— Pazar akşamları evlerinde toplantı olurmuş. Ben salonu toplar, temizler, bulaşık kapları yıkardım.

— Senin adın ne?

— Dürdane.

— Bana bak Dürdane Hanım. Sen o deli kadınla nasıl geçindin?

— Ne vardı geçinmiyecek Hanım'ım? Beni çok severdi. Bana elbiseler verir, bahşiş verirdi.

— Nerede oturuyorsun sen?

— Gecekondu mahallesinde.

— Ne diye temizlikcilik yapıyorsun?

— Başka ne yapayım hanımım? Ben ilkokuldan çıktım.

— A kızım istersen hiç okumamış ol. Seni kim evinde, ya-

zıhanesinde çalıştırmak istemez. Hakikaten Sevim Hanım'ın yanında iş görür müydün? Meselâ yemek bilir misin?

— Birkaç çeşit yemek yaparım. Ama onlar lokantadan yiyiyorlardı.

— Peki çamaşır, ütü?

— Bilirim Hanım'ım.

— Bana bak Dürdane. Sen yakanı ucuz kurtarmışsın. O kadın sağlam ayakkabı değildi. Bol bol içerdi. Sabahtan akşama kadar. Sonra gelenlerin gürültüsünden bize rahat bir uyku yoktu. İçki kokuları yukarı katlara çıkardı. Tabiî o kadar içkiye olacağı buydu. Kadın çıldırdı. Tıktılar akıl hastanesine. Ne olduğunu bilmiyorum.

— Çayınıza teşekkür ederim Hanımefendi. İzninizle ben artık gideyim.

— Acelen ne, karagözlülerin mi bekliyor? Sen dua et o Sevim'in elinden kurtulduğuna. Onun artık yapacak bir işi kalmamamıştı. Kendisine eğlence arardı. Kimse çalışmazdı yanında. Dua et ki başına bir kaza gelmeden çıldırdı o karı.

Dürdane bu geveze kadının dairesinden terlemiş olarak çıktı, kendisini sokaklara attı. Hakikaten ucuz kurtulmuş olduğunu anlıyordu.

Temizlikçi kadınlar, günahları boyunlarına yalap şap bir iş görüp binlikleri alıyor, kollarına, boyunlarına altınları takıyorlardı.

Dürdane'de iki bilezik vardı. Onu da Sevim Hanım vermişti. Kadın eli açık, savruk ve ziyankârdı. Bir giydiğini bir daha giymezdi. Gardrobu kullanmadığı elbiselerle doluydu. Her hafta bu dolabı açar:

— Dürdane, beğendiğini al götür, derdi.

Dürdane kaç takım elbise, bluz, etek, ayakkabı ve rengi beğenilmemiş veya küçük bir kaçığı olan çorap almış, getirmişti. Bunları daha senelerce giyebilirdi.

Zaman zaman Sevim Hanım'ı düşünmekten kendisni alamıyordu. Ama yavaş yavaş geçim sıkıntısı başlamıştı. İşte günler geçmiş, Remzi'nin aldığı para yetişmez olmuş, yemekler bir kaba inmişti.

Cemil on iki yaşına gelmiş ve ortaokula başlamıştı. Artık o okuldan yemek yemiyordu. Gündüz yemeği ve yol için harçlık istiyordu. Dürdane'nin gözü korkmuş olmasa gider, işçi olarak çalışırdı. Ama bu şehir onu korkutuyordu.

Remzi'nin aydan aya aldığı yirmi bin lira ile dört can geçinebilir miydi? Hem kendisinin, hem de Cemil'in yol masrafları vardı. Remzi işinde hayli sıkıntı çekiyordu. Azarlanıyor, horlanıyordu. Çalışmasın da ne yapsın?

İşte böyle soğuk bir mezardan farksız olan gecekonduda yaşarlarken, bir akşam kapı çalındı. Remzi:

— Kim ola ki? dedi. Cemil, bir bak bakayım.

Cemil gitti. Kapının önünde kalın sesli bir erkekle konuşuyordu. Remzi kalkıp kapıya gitti:

— Kimi aradınız dayı? diye sordu.

Adam sırtı heybeli, başı yünden örme takkeli, yağmur yemiş, yorgun, eli değnekli bir ihtiyardı.

— Remzi'yi arıyorum, dedi. Bu adresi verdiler köyden. Burçaklı Köyden Remzi'yi.

Remzi misafir ağırlayacak durumda değildi. Ama zoraki:

— Remzi benim, dedi.

— Babanın adı neydi ki?

— Mahmut.

— Eee, tamam gelmişim.

Adam buyur edilmeden attı ayağını içeriye. Ayağında şimdi askerlerin bile giymediği rengini atmış, pençe pençe üstüne vurulmuş postallar vardı. Bir ayağının ucu ile öteki ayağının topuğuna dayanarak çamurlu postalları çıkarttı. Kirli ve ıslak yün çoraplarıyla odaya girip:

— Selâmünaleyküm, dedi.

Pakize Hanım dikkatle bakıp:

—Aleyküm selâm Musa dayı, dedi.

Musa Remzi'nin amcası olurdu. Yaşı vardı bir altmış beş yetmiş kadar. Ama dinç görünüyordu. Remzi yerinden kalkıp adamın eline uzandı:

— Hoşgeldin amca, dedi.

— Hoş gördük Remzi oğlum, dedi. Bu hanım kim, komşulardan mı?

Başı açık, saçları omuzlarına doğru inmiş, bluzlu, etekli ve

Remzi yaşlı adama kimi aradığını sordu.

ince çoraplı Dürdane'ye bakıyordu. Remzi:

— Benim hanım, dedi. Cemil'in anası.

Genç kadın sordu:

— Amca, babamı gördüğün var mı? Halil Efendi. Muhtarın Halil?

Musa dayı:

— Öyle de ki anlıyayım, dedi. Eyidir, eyi. Esma bacımla bağa gelmişlerdi. Eee, ne olacak, hep bir kurrayız,ehtiyarladık gayrı.

Dürdane kalktı bir kahve pişirdi. Daracık odada, ocağa yakın oturuyorlardı. Musa dayı heybesinden bir çevreye bağlı dut kurusu, bir çömlek tereyağı, biraz da katılmış ekmek çıkardı.

— Kusura bakmayın, dedi. Eli boş geldim. Çok aradım burasını. Bizim kahveciyi buldum. O tarif etti bana. Eee, burası babamızın köyü değil, İstanbul dediğin şehir koca bir vilâyet, git git bitmez.

Kahveyi içtikten sonra:

— Remzi oğlum, dedi. Köye varmağı aklına getiriyor musun?

— Şimdilik öyle bir niyetim yok amca, dedi Remzi. İyi kötü bir iş tuttum. Bu gecekonduya sokduk başımızı. Köye varsam bunu da bulamam. Bilirsin davarı sattık, bizim bağımız, bahçemiz, tarlamız, neyimiz de yok.

Musa dayı:

— Eyi, eyi, dedi. Bozma işini. Canlı mala güven olmaz. Bir hastalık gelir, alır götürür elinden. Tarla dersen bakım ister. Eşersin, sürersin, borç harç tohum alırsın, bakarsın, toprağa saçtığın kadar ekin alamazsın. Hava çalar, rahmet düşmez, ırgat bulamazsın, ekin olsa para etmez.

Pakize Hanım:

— Kardaşlık, dedi. Neye vardın bu kente. Bir işin mi düştü?

Musa dayı:

— Ben çok gelmişim buralara, dedi. Hem sizleri bir göreyim dedim. Hem de eğer köye varmıyacaksanız Mahmud'un evini alayım, dedim.

Remzi şaşırdı:

— Amca, dedi. Senin koca evin var. Ne yapacaksın o toprak damlı evi? Bir kış daha da dayanır, ya dayanmaz. Bekçi koyduktu Hüseyin'i. Kerpiç duvarlar tüm erimiş damın kavak bedenleri çürümüş gitmiş. Ben oraya varayım demem, ama anam çok tutar o evi. O eve gelin gelmiş, beni orada dünyaya getirmiş. Bir işine yaramaz senin.

Musa dayı:

— Bak oğul, dedi. Yıkılıp gideceğini sen diyiverdin bana.

Pakize Hanım:

— Bak ağabey, dedi. Ben bu yaban illerde ölüp kalmak istemem. Remzi varmasa da ben köye geleceğim. Acımdan ölürüm, gene de kalmam bu vilâyette. Sen ne diye o tilki ini gibi iki göz evciği istersin?

Musa dayı:

— Orası babadan kalma ocaktır, dedi.

Pakize kadın:

— Ağabey, dedi. Canına rahmet. Kayınbabam Hacı Hasan sana başını sokacak ev bırakmadı mı? Benim erime de bu iki göz evciği verdi. Rahmetli Mahmut'la bu evler için az çekişmedinizdi.

Musa dayı:

— Sen gayri bırak bu lâfları, dedi. Ben Remzi oğlumla konuşmaya geldim. Ben bu evi isterim. Ne ederse veririm parasını.

Pakize Hanım:

— Ağabey, dedi. Remzi'ye ne kadar lâf düşerse banada o kadar düşer. Mahmut'tan ne kaldıysa yarısı onun, yarısı benim. Remzi ile ne konuşacakmışsın? Remzi tüm davarı sattı, beni sürükledi getirdi buraya. Damı başıma da çökse, duvarının altında da kalsam ben satmam kocamdan kalan evi.

Musa dayı:

— Eyi ya, dedi. Satma. Sen köye varıncaya kadar duvarları yıkılırsa kerpiçleri toz duman olur. Var güle güle otur.

Musa dayı'yı o gece odanın birinde yatırdılar. Dördü yarı yerde, yarı sedirde Pakize Hanım'ın yattığı odada geceledi-ler. Ertesi sabah Remzi bankaya giderken amcasının elini öptü ve köye selâm yolladı.

Fakat akşama döndüğü zaman Musa dayıyı evde buldu.

— Pakize bacım beni koyvermedi, diyordu. Gayri ben de hatırını kırmadım.

Dürdane yemek hazırlarken o daracık mutfağa gelen kocasına:

— Gitmek istemiyor, dedi. Ananı kandırmaya çalışıyor. Yüz bin kayma vereceğim, diye söylenip duruyor. Ben odaya girince susuyor. Bunda bir iş olmalı.

Dürdane zeki ve anlayışlı bir kızdı:

— Hele düşün Remzi, diyordu. Kırık dökük, tavuk kümesi gibi o iki odaya kim böyle para verir. Hüseyin yazmıyormu ki dama vardım da çamur sıvadım, diye. İnsan damda yürürken tavan esneyip duruyor. Ha göçtü, ha göçecek.

Remzi:

— Doğru diyorsun, dedi. Ne edecek o kümes gibi yeri bu amcam gil. İçinde bir eşyası da yok. Yere serdiğimiz hasır ayağımızın altında paralandı, bir iki sap kaldı. Parasız versen kimse almaz orayı.

Dürdane:

— İşte ben de bunun için söylerim, dedi. Bunda bir iş var.

— Ne gibi iş olacak.

— Olmasa amcan o evi almaya kalkmaz. Yüz bin kâğıdı verdikten sonra köyde üç göz odalı yepyeni bir ev yapılır.

— Ne idelim şimdi?

— Anan razı olsa da satma sen. Yüz bin kayme mi verecekmiş! Benim bileziğim, on iki on üç bin kayme eder. Anladın mı?

— Sen verir misin bileziğini?

— İş bileziğe kalırsa veririm.

— Amcam gücenecek bana.

— Gücenirse gücensin. İşin doğrusunu anlatsın.

Sedirin önüne açılır kapanır masayı getirerek tabakları, çatal kaşıkları dizip yemek yediler. Dürdane hamur açmış, kare kare kesmiş, hepsinin içine kıyılmış maydanozla beyaz peynir koyarak kapatmış, kenarlarını güzelce bastırıp makarna gibi pişirmiş,tencereyi sofranın ortasına getirince, üstüne çalkanmış yoğurt dökmüş, üstünede kırmızı biberle kızdırdığı tereyağını gezdirmişti.

Çukur tabaklara konan bu yemeği hepsi kapışır gibi yediler. Musa dayı:

— Emme de güzel olmuş ha? dedi. Hele biraz daha ver kızım.

Pakize Hanım da istedi. Tabaklara konan suyunu da içtiler. Musa dayı:

— Remzi oğlum, dedi. Bu Dürdane dediğin Hanım essah köyden aldığın karı mı?

Remzi:

— Evet, dedi. Babalığım Halil'le analığım Esma'nın kızları.

— Bak, Allah seni inandırsın ben şöyle bir baktım da bu kentten aldın sandım.

— Şaşacak ne var amca? İstanbul'un havası insanları değiştiriyor. Köye, sılaya gelen kızlar, kadınlar böyle değil mi ki?

— Böyle, böyle emme bu Dürdane beni şaşırttı. Geyim kuşamla insan çokluk değişmez. Bu senin kadını anlamadım gitti.

— Analığım Esma da ince yapılı, ceylan gibi kadındı amca.

— Doğru dersin. Eee, oğlan ne iş tutacak?

— Allah kısmet ederse okutacağız. Şimdi ortaokula başladı.

— Eyi bari, çok eyi.

Sofra kalkıp kahvesi gelince Musa dayı:

— Bak oğul, dedi. Ben ananı inandırdım. Evi satıyor bana.

Pakize Hanım:

— Gardaşım, dedi. Ben sana satarım demedim. Evin yarısı benim, yarısı oğlum Remzi'nin. Ölüm hak, miras helâl.

Musa dayı:

— E, dedi. Kötü mü dedik, yüz bin kaymeyi kim verir o yıkık yapıya. Hüseyin dama çıkayım demiş, ayağının biri batmış tavandan içeri.

Dürdane söze karıştı:

— Amca, sen bu evi alıp da ne yapacaksın? Şunun doğrusunu bize söylesene? O iki göz evin ne damındaki ağacı para eder, ne de toprak kerpiçlerinden hayır gelir. Köyde yüzbin lira büyük paradır.

— Baba yadigârı dedik ya kızım.

— Yalnız senin babanın yadigârı mı? Burada Remzi'nin de hakkı var, anasının da.

— Ne edecekler o yıkık yapıyı, desene bana?

— Ya sen ne edeceksin amca? Sen bu yaştan sonra öyle yıkıntıya yüz bin kâğıt verecek kadar zengin misin?

— Gızım ben bu işi kafama koydum. Pakize de, Remzi de köyü bırakıp gittiler. Gidip de orada oturacak değiller a. Hüseyin oturacağına ben otururum.

— Amca, kurulu düzen evin duruken orada toz toprak içinde oturamazsın sen.

— Sana ne be gızım. Ben bunca mesarif ettim, kalktım, bu iş için vardım buraya.

— Kaç para masraf ettinse biz öderiz. Sen merak etme.

Adam elleri titreyerek bir sigara yaktı. Başını sağa, sola salladı.

— Gayri bu gibi işler gelinlerle mi söyleşilecek? dedi.

Remzi:

— Benim kadar Dürdane'nin de hakkı var, dedi. Anam ikide bir kalkıyor, beni köye götür, diyor. Köye varırsak nerede oturacağız?

— Benim ev yok mu?

— Babamdan kalma bir ev varken neye senin evine inelim? Kendi evimi biraz onarsam oturulmaz mı?

Adam elini yüzünü yıkamak için odadan çıkınca Remzi:

— Ana, dedi. Bunda bir iş var. Bu işin aslını astarını araştıralım. Buraya gelmek için davarı satmaya kalktığımız zaman amcam bir çift ineğe on bin lira vermedi. Kasaba pazarında kırkar bin liraya gitti. Biz bunca sıkıntı çektik. Harman yandı, iki kez dam çöktü, bize elini uzattı mı amcam?

Pakize Hanım düşünüyordu. Musa dayı odaya girdi. Dizleri bükük bükük yürüyerek gelip Pakize Hanım'ın üzerinde yattığı sedire ilişti.

— Size bir şey diyeyim mi? dedi. O ev bana lâzım. Rah-

metli bubam Hacı Hasan'ın vasiyeti vardı bana. Ben Mahmud'un büyüğü idim. Babamdan sonra kalanları çekip çevirmek bana düşerdi.

Pakize Hanım:

— Ağabey, dedi. Hacı Hasan İstanbul'da, Guraba Hastanesinde ölmüş. O tarihte ben yeni gelindim. Remzi'yi yeni almıştım kucağıma. Bildin mi?

Musa dayı:

— He, dedi.

— Hacı Hasan'ın hastanede olduğunu haber aldık. Sen kalkıp İstanbul'a geldin. İşleri Mahmud'a bıraktın. Ana sen vardığın sırada da Hacı Hasan ölmüştü. Hastane onu bir garip gibi Edirnekapı Mezarlığı'na gömmüştü. Sen gelirken bir torba içine konmuş olan babandan kalma birkaç parça elbiseyi getirdin. Bunu Remzi bilmez ama ben bilirim, Esma da bilir. Doğru mu?

— Doğru.

— Şimdi de bana. Hacı Hasan sana ne zaman vasiyet etti.

Musa dayı dudakları titreyerek:

— Bana hastaneden bir mektup yazmıştı, dedi. Ben hastaneye vardığım sırada bu mektup eve gelmiş. Hafize saklamış.

Musa dayı sıkıntılıydı. Pakize'den tarafa hiç bakmıyor, başı önde konuşuyordu.

— Bu mektubu yitirdim ben. Babam gil "İki elin kanda olsa gel, beni bul, sana diyeceklerim var" diye yazmıştı. Bir yerinde de "Sen ailemizin büyük oğlusun, benim evimi sen mekân tut. Gardaşına da hakkını ver" demişti.

Dürdane:

— Amca, dedi. Bana lâf düşmez ama içim durmuyor. Mahmut baba öleli kaç yıl oldu, neden varıp da oturmadın

o viranede. Şimdi mi aklına geldi?

— Kusur ettim, dedi. Geçenlerde rüyama girdi.

— Pakize ana o Mahmut babanın karısı, Hacı Hasan'ın gelini değil miydi? Neye o sırada bunları ortaya koymadın? Bu zamanda küçük evlât, büyük evlât lâfı olur mu? Hacı Hasan okumuş bir adammış. Neden sağlığında o küçük evi Remzi'nin babasına verdi de seninle birlikte o dört odalı koca evde oturmadı? Baba ocağı ise bunu önceden yapmaz mıydın? Sen bunca yıl geçti aradan, neye bunu demedin Remzi'ye?

Musa dayı:

— Şey, dedi. Üstünde durmamıştım. Unuttum gittiydi. Sonradan düşümde gördüm.

Pakize Hanım:

— Sen yine kendi evinde otur gardaşlık, dedi. Ben kimseye vermem evimi.

Musa dayı:

— Öyle ha, dedi. Öyle ha. Ko öyle olsun.

Musa dayı ogün çekip gitmişti. Dürdane arkasından:

— Ana, dedi. Bu adamdan sen bir iyilik gördün mü?

— Yok, dedi Pakize.

— En dar zamanımızda bize yardım etti mi?

— Etmedi. Neye sorarsın?

— Ben onun niyetinin bozuk olduğunu anlıyorum. Bu işin içinde bir iş var. Biz bunca zamandır o iki kerpiç odayı bıraktık, gelip bu mezara tıkıldık. Kar yedi, yağmur yedi, duvarı yıkıldı, damı göçtü, ne edecek Musa dayı bu evi? Ben size sonradan katıldım. Ama sen bu işin evvelsini de bilirsin.

Pakize Hanım:

— Gelin, dedi. Eyi adam değildir bu Musa. Ben bilirim onu. Benim adamla durmadan çekişirdi. Üzüm bağına sahip

çıktı, tarlalara sahip çıktı. Kaldık iki inekle bir eşeğe. Dünyanın malı doyurmaz gözünü. Ben de hep düşünürüm, nidecek bu viran odaları bunda bir iş olmalı.

Hepsi kuşkuluydu. Her akşam bunu konuşuyorlardı. Pakize Hanım durup durup:

— Bunda bir iş var, diyordu. Musa iki kerpiç duvar için adama para mı verir?

Remzi:

— Anam, diyordu. Sen bir eyice düşün. Yaş yaşamış, gün görmüş karısın. Yaşın altmış beşe vardı. Sen de o köydensin. İlk dünya savaşında doğmuşsun. Köydeki tüm delikanlıları askere almışlar. O çağlardan beri bu benim dedem netti, ne işledi. Yakın komşu olduğunuz için bilirsin.

Pakize Hanım:

— Küçüktüm, dedi. Aklım ermez. Musa'yı da görürdüm, baban Mahmud'u da. Deden Hacı Hasan askerden yaralı dönmüştü. Hastanede bakmışlar, eyi olmuş. Köye vardı. Aradan ne geçti, ne geçmedi. Askerimiz dağılmış, gâvur İzmir'e çıkmış. Tüm İslâmları doğrar, mallarını alırmış ellerinden. Millet kaçarmış Anadolu içinde berilere doğru. Ben vardım altı yaşında filân. Kurtuluş savaşı başladı. O çağda dedeni askere almadılar. Ama amcan da baban da varıp gittiler.

Pakize kadın:

— İşte böyle, dedi. Kimsenin eli işe varmazdı. Eli silâh tutanları toplamışlardı, yeni bir savaş başlıyordu. Gâvur da günden güne yürüyor, memleketi talan ediyor, taş taş üstünde bırakmıyordu. O çağda bizim köy seksen hanelikti. Okulu, mescidi, ufak bir çarşısı vardı. Ne arasan bulunurdu köyde. Ama "Göç var" dediler. Düşman geliyormuş. Konu komşu, atı olan atına bindi, öküzü olan arabasına koştu. Köyün yarıdan çoğu yollara döküldü. Tarlalarda ekin, ağaçlarda ürün vardı. Mahmut'la bu Musa dayı gencecik askere gitmişlerdi. Babam ihtiyardı, öküzleri koştu arabaya. Anamı,

beni aldı, düştük yollara. Hacı Hasan kalmıştı köyde. O sıralarda büyük ev yapılmamıştı. Bizim oturduğumuz iki göz kerpiç evde barınırdık. Ama yanıbaşında tahıl anbarları, hayvan damları vardı. Bir de köyde Suyolcu Dimitri kaldı derlerdi.

Dürdane:

— Suyolcu ne iş yapar? diye sordu.

Pakize kadın:

— O yakınlardaki birkaç köyün çeşme sularına bakardı, dedi. Hangi suyun hangi kaynaktan geldiğini bilirmiş. Köyde bekâr yaşardı. Aradan kaç yıl geçti bilmem. Ben vardığımız şehirde okula giderdim. Babam kasabada bakkallık ederdi. Köyde bağımız, bahçemiz vardı. Ne olsa toprak çekiyor adamı. Savaş bitti. Biz de köye döndük. Cumhuriyet kurulmuştu. Düşman kovulmuştu yurdumuzdan, gelgelelim bizim köy yakılıp yıkılmış, ekinler bile eteşe verilmiş, ağaçlar doğranmış, davar diye bir şey kalmamıştı. Köye vardığımızda ben dokuz yaşımdaydım. Askerleri bıraktılar. Musa dayı da geldi. Mahmut da. Çocuklar delikanlı olmuşlardı. Hacı Hasan o büyük evi yaptırdı. Yavaş yavaş köydeki bacalar tütmeye başladı. Ama o eski varlığı kalmamıştı. Önce Musa'ya Hafize'yi aldılar. Sonra ben Mahmut'la evlendim. İşte böyle oldu bu işler.

Remzi:

— Ben dedemin zamanına pek yetişemedim, dedi. Biz küçükken küçük evde otururduk. Babam Musa amca ile hiç geçinemezdi. Musa amca babama hep çatar, evden atmak isterdi. Dedem hastaymış, koltuk değneği ile gezermiş.

Pakize ana:

— Biz köye vardığımızda onu öyle bulduk, dedi. Yıllar boyu öyle sakat kaldı. Sonra işte İstanbul'a vardı. Ben çocuk doğurduğum için beni çok severdi. Musa'nın çocuğu olmu-

yordu. Bize çokluk zararı dokunmazdı, ama Hacı Hasan öldükten sonra çok uğraştı küçük eve geçmek için.

Bu anlatılanlardan bir şey çıkmıyordu. Ama durmadan da Musa dayının o küçük eve neden göz diktiğini düşünüyorlardı.

Aradan beş altı gün geçti. Bekçi Hüseyin bir mektup yazdı. Musa dayı onu evden atmak istiyormuş. Hatta camını, çerçevesini, kapısını kırmış.

Remzi kızmağa başlamıştı:

— Amcam benim kerpiç evimden ne istiyor, diyordu.

Pakize Hanım:

— Bunda bir iş var oğul, dedi.

— Bilirim bir iş var ama, nedir bu iş?

Dürdane:

— Köye gitmeden anlıyamazsın, dedi. Gitmek lâzım.

— Nasıl gideriz, dedi Remzi. Hani para?

— Bileziklerden birini satarız. Hem anama para bırakırız, hem de bize yol parası olur. Ben de anamı, babamı görmüş olurum.

— Cemil'in okulu var?

— Olsun, gider gelir, Maşallah annen iki kap yemek yapmaktan kaçınmaz.

— Ne dersin ana, dedi Remzi.

— Ne diyeyim oğul, dedi Pakize kadın. Gayri gelinlerin sözü geçiyor.

— Öyle deme ana. Buraya geldik geleli azarlarsın Dürdane'yi. Yine de sana karşı gelmez.

Remzi Efendi bankada araştırdı. Oraya girdi gireli izin yapmamıştı. Ona yirmi gün için izin verdiler. Eylülün başındalardı. Hemen Dürdane ile çarşı içine vardılar. Bir kuyumcuya Dürdane bileziklerinden birini uzattı. Onu satmak iste-

diklerini söyledi. Bileziğini uzattığı elinin parmağında bir yüzük vardı. Kuymucu bileziği bırakmış, gözlerini o yüzüğe dikmişti.

Remzi:

— Neye bakıyorsunuz? dedi. Bileziği almıyacaksanız başka kuyumcuya bakalım.

İhtiyar kuyumcu:

— Şu yüzüğe baktım, dedi. Onu satsanıza.

Dürdane hafifçe kızardı.

— O bir hatıra, dedi.

— Satmak isterseniz elli bin lira eder, dedi kuyumcu.

Remzi de Dürdane de şaşırmışlardı. Dürdane yüzüğün kıymetli bir şey olduğunu sanmıyordu. Şimdi çok iyi hatırlıyordu. Sevim Hanım'ın mücevher kutusunu incelerken kadın:

— Beğendin bir şey varsa al, demişti.

Dürdane teşekkür etmiş, elini çekmişti. Fakat Sevim Hanım onun elini tutmuş, dikkatle baktığı yüzüğü parmağına takmıştı.

— Benim sana armağanım olsun, demişti. Bunun ne değeri var ki!

Dürdane o yüzüğe işte böyle sahip olmuştu. Onu her zaman takmazdı. Zaten büyük bir kıymeti olduğuna inanmıyordu. İki bileziği daha çok seviyordu.

Dürdane bu yüzüğün bu kadar değerli olduğunu ne bilsin?

— Hayır, hayır, dedi. Satmıyorum onu.

Tek bileziği on beşbin liraya satıp eve döndükleri zaman Remzi:

— O yüzüğün kim verdi sana? dedi.

— Bilmiyor musun? dedi Dürdane. Sevim Hanım verdi.

Kuyumcu bileziği bırakıp gözlerini yüzüğe dikmişti.

— Deli mi bu kadın?

— Deli olmasaydı vermezdi Remzi. Benden başka türlü kuşkun varsa söyle.

Remzi şaşaladı:

— Yok, dedi. Var hazır ol da köye gidelim.

Dürdane'nin de bu gecekondudan az bir zaman için bile olsa kurtulmaya ihtiyacı vardı.

Köye gidip ne yapacaklardı? Burası da belli değil. Ama o

viran iki kerpiç odayı bırakmıyacaklardı Musa dayıya. Onun orayı istemesinde bir iş vardı, vardı ama ne gibi bir iş? Evin, çökük damlı iki odacığın bir değeri yoktu, ama neden istiyordu Musa dayı orasını?

Eylülün başlarıydı. Okulun açılmasına daha yirmi günden fazla bir zaman vardı. Köye gitmeyi Cemil de istedi. Orta ikiye geçmişti. Pakize Hanım:

— Çok kalmıyacaksanız, dedi. Oğlanı da götürün.

Remzi anasını ara sıra komşuların yoklamasına bıraktı. Bankadan aldığı izni de boşuna harcamamak için hemen yola çıktılar.

Köyden ayrılalı on yıl olmuştu. Başı gözü sarılı, arkasında kara bir bürgü ile gelen Dürdane, bir şehirli hanım gibiydi artık. Ayağına ökçesiz ayakkabılar almış, güzel bir eşarpla başını örtmüş, ayrıca koyu renkli gözlükleri de takmıştı.

Cemil'in kıyafeti yerindeydi. Zaten ince yüzlü, nazik bir çocuktu. Remzi'ye gelince, biraz bankaya uymuş, biraz da karısının gayretiyle efendi kılıklı olmuştu. Üçünü bir arada görenler Afyon'un Sandıklı ilçesinin köylerinden olduklarına inanmazlardı.

Bir bavula elbiselerini koydukları gibi, bir küçük bavula da İstanbul şekeri ile ufak tefek hediyeler almışlardı. Başörtüsü, tesbih, tütün kutusu, beş altı türlü ağzı bulunan çakılar filân.

Yolculuk hayli zahmetli ve sıkıntılı geçti. Ertesi gün Afyon'a varılmıştı. Sandıklı'ya kadar yol düzgündü. Ondan sonra toprak yolda yaysız bir araba ile iki sat kadar giderek doğup büyüdükleri yere vardılar.

Köy onlara büsbütün basık, kurak ve ufalmış geldi. Âvâre dolaşan küçük çocuklar meraklı meraklı bakıyorlardı. Köy alanında arabadan indiler. Bavulları yüklendiler. Halil Efendinin toprak damlı, evden çok hayvan damına benzeyen evine vardılar. Dürdane'nin anası Esma Hanım, kızını ta-

nımadı. Baştan aşağıya süzmüş ve öğretmen olup olmadığını sormuştu. Dürdane:

— Anam, ben geldim, diye boynuna sarıldı.

Kadın ter kokuyordu. Öğleye yakındı. Kollarını sıvamıştı. Elleri hamurluydu. Anasına yakın boyda ve on üç yaşında olan Cemil de kadının yüzünden öptü. Remzi de analığını kucakladı.

Dürdane:

— Nasılsın? ana, dedi. Seni iyi gördüm. Babam nerede? iyi ya?

Kadın ellerinde kuruyan hamurları tepsiye dökerken:

— Şükür Allah'ıma, dedi. İki eşeği de aldı, koruluğa vardı. Önümüz kış. Biraz kök çekecek.

Halil Efendi yetmişinde vardı. Yılların ağırlığını üzerinde taşır gibi beli bükülmüş bir adamcağızdı.

— Geleceğinizi nereden bilecektim, dedi Esma Hanım. Ortalık darmadığın. Avluya çıkın. Ben de varıyorum.

Evin iç bahçesinde büyük bir incir ağacı vardı. Altına birtahta sıra konmuştu. Kadın, biraz sonra geldi. Dürdane:

— Anne, dedi. Biz Sandıklı'da geç vakit kahvaltı ettik. Hiç zahmet etme. Yabancı yer değil burası.

— Yok bir şey ettiğim, dedi kadın. Ne edeceğim ki! O göçten beri iki yakamız bir araya geldi mi ki? Bunca yıl geçti, gel gelelim, köye vardığımız zaman taş taş üstünde kalmamıştı. Ne ev, ne davar, ne ağaç, ne ekin. Soydu gitti gâvur bizi. Daha da belimiz doğrulmadı. Sen de bilirsin ya!

— Davarımız yok mu anne?

— Var iki inekle bir buzağı.

— Bağ bahçe ne oldu?

— Baban gil bıraktı işi. Bir sen, bir ben der. Nemize yetişmez, everecek kızımız mı var, başlık parası isteyecek oğlumuz mu? Olup gidiyoruz işte, deyip durur.

— Anne, belki babam haklı ama yaşlı adam, hiç ırgatınız yok mu?

— Gızım ırgat boşuna durmaz kapımızda. Para ister. Köyde para kıt, bizim de satacak malımız yok. İki bakraç yoğurt, haftada bir iki toprak yağ ile bu işler döner mi?

Bankaya girdi gireli, biraz da Dürdane'nin titizliği ile elleri bembeyaz ve tertemiz olan Remzi'nin eliyle Esma Hanımın elleri arasında çok büyük bir fark vardı. Hayli yaşlı olan kadının elleri hırpalanmaktan çizik çizik, nasırlı ve kızarmıştı. İş gören, sırasında çapa gibi toprağa dalan, kürek sapına yapışan bu eller başka türlü olamazdı ki.

Konuşacak lâf kalmayınca kadın sordu:

— Duydunuz da mı geldiniz. Eee, başınız sağ olsun!

— Hayrola ana, dedi. Kim'e ne oldu ki?

— Amcan gil sizlere ömür.

Şaşkınlık daha da arttı. Remzi:

— Musa amca mı? dedi.

— He, dedi Esma Hanım.

— Nasıl oldu bu?

Kadın:

— Ne bileyim oğul, dedi. Besbelli eceli gelmiş olmalı. Toprak eşermiş. Düşmüş kalmış orada.

— Tarlada mı ana?

Kadın başını salladı:

— Senin evin orada, dedi.

Dürdane ile Remzi yine birbirlerine baktılar. Dürdane:

— Orada ne işi vardı anne? dedi.

— Bilir miyim? dedi kadın. Bekçi Hüseyin'i atmış evden. Soranlara evi onaracağım dermiş, ama o sakız ağacı ile evin arasındaki bahçeyi kazarmış. Kazmış, kazmış, diz boyu çukur

etmiş. Hafize kadın ayran götürürmüş oraya. Bakmış ki adamın yarısı çukurun içinde, yarısı dışarda cansız yatar. Köyde kim varsa koştu. Eh, ecele derman olur mu ki? İki gün evveli Musa dayı gömüldü.

İşler büsbütün karışmış, arap saçı gibi dolanıp kalmıştı. Remzi ile Dürdane bir zaman düşündüler. Dürdane:

— Hafize anaya varıp baş sağlığı dilemek gerek, dedi.

Esma Hanım:

Akşama yakın bir saatte Musa dayının evine vardılar. Hafize kadın bahçede, yere bir kilim yaymış, birkaç komşusu ile

Hafize kadın bakmış ki adamın yarısı çukurun içinde, yarısı dışarda cansız yatıyor.

konuşuyordu. O da tanımamıştı gelenleri. Remzi eline uzandı:

— Yenge, dedi. Başın sağ olsun?

— Allah razı olsun, dedi ihtiyar kadın. Sen kimsin oğul, tanıyamadım?

— Ben Remzi. Mahmut Efendinin Remzi.

— Bildim, bildim, buyur, otur. Bu hanım kim?

— Benim hanım, Dürdane.

— Hangi Dürdane?

— Halil Efendi'nin kızı Dürdane.

— O mu bu? Hiç de benzemez. Ne olmuş bana ki?

Dürdane kadının elini öptü. Cemil de sırasını savdı. Kadın:

— Duydunuz da mı vardınız? dedi.

— Evet, dedi Remzi.

— Elden ne gelir, işte yuvarlandı gitti. Ama ben hep derdim ona. İşle güçle uğraşma. Yok yoksul değilsin. Yaşın yetmiş, işin bitmiş. Kuluçka gibi paranın üstüne yatar, yimeğe korkarsın, kime kalacak bunlar?

Sonra kendisini toparladı.

— Eee, dedi. Ölüm hak, miras helâl. Adamı toprağına kodular. Muhtar vardı geldi bu yana "Hafize ana, senin Musa dayıdan çocuğun olmadı. Kanuna göre Musa dayıdan ne kaldıysa yarısı Mahmut'un oğlu Remzi'ye kalır". Ben bunu duyunca şaşırdım, "Ne varsa meydanda," dedim. "Bir başına kalmış bir ihtayar karıyım. Ağaca çıksam papucum yerde kalmaz. Ne gerekse yapsınlar. İlle benim varacak başka yerim yok" Muhtar gil bana: "Sen var evinde otur, dedi. Kimse sana ilişmez. Remzi'ye de yazarız, varır gelir bu yana."

Hafize kadın:

— Yazdılar mı ki? dedi.

— Hayır, dedi Remzi. Biz köyü dolaşmaya geldik.

Remzi amcasından miras yiyeceğini hiç beklemiyordu. Kalkıp Halil Efendinin evine gittiler. İhtiyar adam gelmişti. Kadın acele ile bir tavuk kestirmiş, haşlatmış, bir börek yapmış. Üzüm de almışlar.

Halil Efendi yemekten sonra o izbe gibi odada anlattı:

— Adamın eceli gelmiş olmalı. Vardır onun yaşı seksen. Belki daha da fazla. Ama söylemez kimseye. Babanın ağasıydı o. Rahmetli deden Hacı Hasan Ağa hiç sevmezdi onu. Eee, dünyanın hâli bu. Musa dayı paradan başka bir şey bilmezdi. Çok ırgatın onda alacağı kalmıştır. Elini ver adamdan kolunu geri alamazsın. Hafize kadın öyle değil. Usanmış bu para lâfından. Adamın nerede nesi varsa koydu ortaya. "Ben bu adamın yalancılığından, düzenlerinden usandım," deyiverdi. Afyon'daki bankada sekiz yüz bin lirası varmış. Ayrıca orada kasa tutarmış. Anahtarı kendisindeymiş. Bunu yargıç açacak. Ne var içeride bilinmez.

Remzi bu lâfları kayıtsız olarak dinliyordu. Gece oldu, yattılar, ama tavanın basıklığından, kerpiçlerdeki rutubet kokusundan, sonra sivrisineklerden uyumak ne mümkün.

Sabahı dar ettiler. Remzi bulanık bir çay içtikten sonra kahveye gitti. Orada muhtarı ve öteki ihtiyarları gördü. Kıyafetiyle köyde yadırganıyordu. O da köyü büsbütün berbat ve çekilmez bulmuştu.

Su yoktu. Ama dar bir iki sokaktan kirli sular ve çirkef akıyordu. Çıplak bacaklı, bir kısmı donsuz çocuklar bu çirkef sularında cıbıl cıbıl geziyorlardı.

On yıl önce şehirlerde çalışanlar, yazları gelirlerdi. Köyde bir değişiklik olurdu. Şimdi kerpiç evlerin bir çoğunun damı çökmüştü. Ötede beride yanık, ya da paralanmış hasırlar vardı. Damlardan çıkmış kavak odunları öyle çürümüştü ki durduğu yerde ufalanıyordu.

Her yerde kerpiç, pencerelerde cam yerine tahta kepenk-

ler, ya da gerilmiş çuvallar. Bu sefalet içinde insanlara saldıran karasinekler.

Cemil annesine:

— Burada durulmaz anne, dedi. Ben sulak, yeşillik kuzuları meleyen, suları gürül gürül akan, değirmenleri dönen, kırmızı yanaklı, güler yüzlü tertemiz insanlarla dolu bir köy düşünürdüm. Bizim gecekondumuz buradan bin kere daha iyi.

Remzi:

— Sabırlı ol oğlum, dedi. Biz burada kalıcı değiliz, Gidelim, baba ocağını bir görelim.

Bekçi Hüseyin de duyup gelmişti. Evde kapı, pencere yoktu. Odanın birinin damı çökmüştü, toprak hasır parçaları, kavak odunları ortaya yığılmıştı.

Evin içinde görülecek bir şey yoktu. Köyün en büyük ve gölge veren biricik ağacı olan sakız ağacının gölgesinde yere oturdular. Bereket versin Eylül ayı olduğu için sıcak pek bunaltıcı değildi. Hüseyin sağda solda çalışıyor, çobanlık yapıyormuş.

Remzi Hüseyin'le konuşurken Cemil bu yıkık iki odanın çevresinde dolaşıyordu. Bir aralık geldi, oturdu:

— Baba, dedi. Halil Dede'nin, Musa amcanın evleri de yerler hep toprak. Üstüne hasır sermişler. Burada, damı çökmüş olan odanın altı çimento sıvalı.

Remzi:

— E, dedi. Ne var bunda? O, öyleydi hep.

— Hiç, dedi Cemil. Ama bu değişiklik bana garip geldi.

— Ne var garip gelecek? Toprak çürük olmalı. Deden hep o odada otururdu, belki toprağı pekiştirmek için sıvamıştır. Sonra börtü böcek çıkmaz.

— Dedem mi sıvatmış bu odayı dersin?

— Yok onun da babası. Hacı Hasan Ağa.

— Baba, Musa amcanın evi çok daha genişken, odası çokken neden burada otururmuş?

— Ne bileyim ben Cemil, burası ilk ev. Önce Musa amcanı Hafize yengenle evlendirince o öteki evi yaptırmış.

— Onlara burasını bırakıp kendisi büyük eve gitseydi ya.

— Sen bana neler soruyorsun Cemil. Bunların ne önemi var?

— Merak ettim baba. Kusura bakma.

Bekçi Hüseyin:

— Köye kimsenin evinde odaların tabanı çimento sıvalı değildir, dedi. Cemil Efendi iyi dikkat etmiş. Sonra çimento taban soğuk tutar. Ben bu yüzden toprak tabanlı odada yatardım. Musa dayı beni çıkarttı buradan.

Remzi:

— Ne diye evden sakız ağacına doğru toprağı eşmeye kalktı bu adam? Sana bir şey demedi mi?

— Hayır, dedi Hüseyin. Yalnız evi yıkıp büyüteceğini söylüyordu. Çok kişi gelip sordular ona. Ama güpe gündüz çalışmazdı. Ya ay ışığı olan gecelerde, ya da akşam karanlığında başlardı eşmeye. Zaten çok zaman geçmedi. Evden ağaca doğru eşiyor, sonra toprağı ardına atıp eştiği arkı kapatıyordu.

Remzi eşilen yere gidip baktı. Bir şey anlamaya imkân yoktu. Zaten eşilen yerin altı hep kumtaşı ve kesme kaya idi. Nihayet Remzi:

— Duvarlar sağlam, dedi. Sanadıklı'dan bir usta getirip damın üstüne bir çatı yapalım, kiremit döşeyelim. Sonra her iki oda için de pencere ve kapı ısmarlıyalım. Sen bu işi yapar mısın?

— Yaparım ya ağam. Sandıklıda iyi ustalar var. Şosaya inerim. Geçen bir kamyona atlarım, varırım Sandıklı'ya.

— Hemen ben Dürdane Hanımla görüşeyim de sana haber veririm. Ama şunu bil ki bizim köyde kalmak için çok vaktimiz yok.

Pireli, bunaltıcı, susuz ve uykusuz bir gece daha geçirmek için Halil Efendinin evine gittiler.

Halil Efendi köyden söz ederken:

— Göçler belimizi büktü, diyordu. Biz askere gitmiştik. Çoluk çocuk, perişan olmuştu. Ancak canlarını kurtarmışlardı. Tâ Sivas'ın Akçakışla ilçesine kadar gitmek kolay mı? Yollarda dökülen dökülene. Kimsenin kimseye yardım edeceği yok. Eli tutan askerde. Köyde kim kalmıştı ki! Bir Hacı Hasan Efendi, birkaç yatalak ihtiyar, bir de Suyolcu Dimitri.

Remzi:

— Bu, Suyolcuyu hep söylerler, dedi. Ben o zamana yetişmedim. Köylerin sularına bakarmış.

Halil Efendi:

— Öyle, dedi. Babadan görme bir Suyolcuydu. O da kalmıştı köyde. Hem bizimkilerden yana olurmuş, hem de Yunan'a çaşıtlık yaparmış, Toprağı bol olsun. Ben işittiğimi söylerim.

Dürdane:

— Baba, dedi. Sen su için konuşurken "Gâvuru vurmasalardı böyle susuz kalmazdı köy" derdin. Kim vurdu bu Dimitri'yi?

Halil Efendi:

— Hacı Hasan Efendi anlattı, dedi. Düşman köyü yakıp yıkarken içerdelermiş. Dimitri bizimkilere yardım için çok çalışmış. Sonra şu ardımızda mor mor beliren kara dağlara doğru çekilmişler. Orada Yunan'lılarla çatışırken vurulmuş. Hacı Hasan bir hafta oralarda barınmış. Düşman bozulup çekilince köye gelmiş.

— Dedemle amcam askerdeymiş, değil mi?

— He, doğru bildin. Zilha yenge derdik. Karısı Sivas taraflarında kalmış. Vardı köye geldi. Bizi de askerden bıraktılar. Geldik ki memleket kül olmuş. Taş taş üstünde değil. İşte o çağlardan beri belimiz doğrulmadı.

Cemil:

— Dede, dedi. Hacı Hasan Dede neden o iki göz evin odalarından birinin altını çimentolamış?

Remzi, Cemil'e biraz öfkeyle baktı. Köyde büyüklerin konuşmasına çocuklar karışmazdı. Ama Halil Efendi:

— Biz köye döndüğümüz zaman Hacı Hasan Efendi bizden çok önce gelmişti. Onun kerpiç evini de yağmalamışlardı. Çalışmış, damını onarmış. Altına da çimento sıvamış. Hatta "Çimentoyu tabana vuracağına dışardan evin yüzüne vursaydın ya, yağmur kerpiçi eritmezdi," dediler. Ama Hacı Hasan çok korku çektiğinden mi, yoksa ihtiyarlığından mı nedir bilmem. Kimse ile çokluk konuşmazdı. Hep o çimento sıvadığı odada otururdu. Bir sıkıntısı var sanırdın. Kahveye çıkmazdı. Paket paket tütün içerdi. Yeniden bir ev yaptırdı, büyük oğlu Musa'yı oraya yerleştirip evlendirdi. Beri yanda deden Mahmut Efendi'yle otururdu. Hafize ile Musa da ötede, büyük evde. Mahmut'u da evlendirdi. Pakize Hanım'ı aldı ona. Sığışamazlardı küçük eve ama Hacı Hasan ayrılmazdı evinden.

Remzi köyde kalmak, miras davasını beklemek zorundaydı. Halil Efendinin onlara bakacak varlığı yoktu. Karı koca epeyce düşündüler. Zaten on yıldır İstanbul'a alışmışlardı. Gerçi orada da gecekonduda oturuyorlardı, ama çeşitli yiyecekler vardı. Bu köyde şimdi su bile kolayına bulunmuyordu.

Remzi miras davası için kasabaya gitmeden önce baba ocağının damını yaptırmak için epeyce bir parayı gözden çıkardı. Duvardan duvara latalar döşeyip içeriden taha çaktılar. Yukarıdan bir çatı yapıp üstüne kiremit çektirdiler.

Beş altı bin lira eriyip gitmişi. Dürdane:

— Sıkılma, diyordu. Öteki bileziği de satarız. İstediğin, dilediğin, babanın evini onardın.

Geldiklerinden beri rahat bir uyku uyumamış, alıştıkları yemeği yiyememişlerdi. Bu miras işi konuşurlurken Hafize Ana:

— Oğul, dedi. Bu mirasa anan da girer. Muhtar bana dediydi.

Kadının hakkı vardı. Remzi'nin babası mirası yiyecekti. O önceden öldüğü için mirasını oğlu ile karısı paylaşacaktı.

Musa amcanın karısı Hafize kocasına hiç benzemiyordu. O elindeki parayı şuna buna dağıtır gibi harcıyordu. Hatta Remzi'nin yapısına çok yardım etmiş, sonra da birkaç parça eşya vererek onardıkları evde yatmalarını sağlamıştı. Sütlerini, yağlarını, yoğurtlarını o gönderiyor, sık sık yemeğe çağırıyordu.

Bir akşam Remzi, amcasının İstanbul'a geldiğini ve köydeki evi satın almak istediğini anlattı ve bunun nedenini sordu. Hafize Hanım bir zaman başı önünde durdu. Sonra kalktı sandığından bir yıpranmış zarf çıkartıp getirdi.

— Remzi, dedi. Amcan çok yanlış yol tuttu. Allah günahlarını affetsin. Sen biyol şu mektubu oku.

Remzi kendisine uzatılan, buruşmuş, kirlenmiş mektubu evirdi, çevirdi:

— Yenge, dedi. Bu arap harfleriyle yazılmış. Ben eski yazıyı bilmem ki?

Hafize Hanım mektubu aldı:

— Sen okuyamazsan ben okurum, dedi. Biz mektup yazacak kadar eski harfleri öğrenmiştik. Kur'an da okurduk. Daha da okuruz ya!

— Ne var bu mektupta?

— Bu mektubu deden Hacı Hasan hastaneden Mahmut'a yazmış. Ama mektup amcanın eline geçti. Vardı gitti İstan-

bul'a. Hele okuyayım da dinle.

Hafize yenge kimbilir kaç defa okuduğu mektubu hemenhemen ezberlemişti:

"— Oğlum Mahmut Efendi. Ben Guraba Hastanesi'nde yatıyorum. Günlerim sayılıdır. Tez zamanda varıp yanıma eğer erişemezsen bil ki Dimitri'yi ben vurdum. Beraber dağa çıkmıştık. Gâvur, çaşıt tutması için, ona çok para verirdi. Dimitri bir verir, on gösterirdi. Sonra bizimkilerin elindeki yüzük, küpe, altın gibi ne varsa ellerinden almış, hattâ onların kaçışını gâvura bildirerek yollarda kırdırmıştı. Beni de vuracaktı. Çünkü bunları ben iyi biliyordum. Ben ondan önce davrandım, üstünde ne varsa aldım. Yalnız bizden değil, başka köylerden de çok soygun yapmıştı. Bu soygun mallar çok yer tutuyordu. Ben köye vardım. Bu haksız ve haram eşyayı sakladım. Dimitri'nin beline sardığı kemerden aldığım para gâvur parasıdır. Onun bir suçu yoktur. Geldiğin çağda sana anlatacağım çok şey var. Ben yıllardan beri bu haram ve haksız eşyayı elimde tutmanın sıkıntısını çektim. Sen ağan gibi para hırslısı değilsin. Sağ kalanlara yüzük, küpe gibi neleri alınmışsa verirsin. Tez gel ki sana diyivereyim. Ağana bildirme."

Hafize Hanım'ın bu anlattıklarını dikkatle dinlemiş ve düşünmeye başlamışlardı. Cemil:

— Yenge, dedi. Amcanın bankada birçok parası varmış derler. Bu parayı nereden buldu?

Hafize Hanım biraz kızardı. Bu arada Remzi oğluna çıkıştı:

— Sana lâf düşmez büyüklerin yanında.

Dürdane:

— Remzi, dedi. Bırak şu oğlanı. O da bu aileden.

Hafize Hanım:

— Bunu bana siz sormadınız, dedi. Köylük yerde, böyle

düşmanın ayağının altında kaldıktan sonra bunca parayı nereden biriktirecekti Musa? El sıkılığı ile bu para toplanır mı?

— Sen anlat yenge, dedi. Babası hâlâ köy terbiyesine bakıyor. Ama bu zamanın çocukları bizlerden daha iyi düşünüyorlar. Öyle her şeyi koyun gibi dinlemiyorlar.

Hafize Hanım:

— Eyi dersin kızım, dedi. Zati Cemil İstanbul'da büyüdü. Büyük şehir gördü, okudu, aklı gelişti. Bakın dinleyin. Musa İstanbul'dan döndüğü zaman çok telâşlıydı. Babasının öldüğüne yanmıyordu. Bir kusur işlemiş gibiydi. Kapıyı, bacayı kapadı. Odaya girdi. Beni de savdı dışarıya. Belinden bir kemer çıkartmıştı. Kapının deliğinden gözlerdim. Para kemeri bilir misiniz? İnce deriden yapalar. İçine sucuk doldurur gibi, yanı yana altın dizer, bellerine takarlar. Ben Musa'nın bu parayı babasından aldığını anladım. Ben beş vakit namaz kılarım. Ben Müslüman bir kadınım. Babası Hacı Hasan, Musa'yı tutmazdı. Çünkü para canlısıydı. Babası mal satmaya yollar, beşe satarsa üçe sattım derdi. Hacı Hasan bu yüzden onunla oturmazdı. O sıralarda işte Mahmut da yetişmişti. Askerden dönmüş, evlenmek istemişti. Babası Pakize'yi aldı. Pakize benimle akrandır. İkimiz de bu köydeniz. İki yıl sonra Remzi dünyaya geldi. Benim çocuğum olmuyordu. Hacı Hasan küçük oğlunu seviyordu. O bir de oğlan çocuk yapmıştı. O sıralarda kalkıp İstanbul'a gitti. Orada hastalanmış. Mahmut'u çağırmış. Ama Mahmut'un yerine Musa gitti.

Remzi:

— Peki, bu altınlar dedemin miymiş? dedi.

— Evet, dedi Hafize Hanım. Ben sıkıladım Musa'yı. İşin doğrusunu anlat bana, yoksa seni jendarmaya veririm, dedim. Musa direndi ama sonradan anlattı. Hacı Hasan çaşıtlık yapan Dimitri'yi vurmuş, belindeki kemeri almış. Onu yıllarca saklamış. Öleceği sırada başına dikilen oğluna vermiş.

"Musa, demiş, bu parayı al, yarısı senin, yarısı kardeşinin, hakkımı helâl etmem dediğimi yapmazsan". O sırada bir kırmızı altın en az sekiz bine gidiyordu. İki yüz elli altın tam iki milyon kâğıt para yapar. Vardım üstüne, "kardeşinin hakkını ver" dedim. Musa telâşlandı: "Hafize, dedi. Şimdi bu para ortaya çıkarsa hem hepsini elimizden alırlar, hem de babamı mezarında katil diye suçlandırırlar. Hele dur, bu işin üstünden biraz zaman geçsin. Ben kardreşimin hakkın yiyecek değilim."

Remzi:

— Yenge, dedi. Bankada bu kadar para çıkmadı?

Hafize Hanım:

— Altınların hepsini bozdurup bankaya yatırmadı, dedi. Onun bankalara güveni yoktu. Yatırdığı senin baban Mahmut'un hakkıydı. Üst yanını hep evde sakladı. Belindeki kemerde gezdirirdi. Yalnız o toprağı eşmeye giderken kemeri çıkartır, sandığa kilitlerdi.

Remzi:

— Bankadaki para babam için yatırılmış olsa da bunu belirten bir belge yok elimizde, bu para ikiye bölünecektir, yarısı sizin, yarısı da annemle benim.

Hafize Hanım:

— Remzi oğlum, dedi. Ben bir ayağı çukurda bir kadınım. Amcanın yaptığı suçlara ben katılamam. Benim sizlerden başka kimim, kimsem yok. Amcanın sandıkdaki kemerinden tamam yüz elli altın çıktı. Bunu kimseye demedim.

Dürdane:

— Allah sana ömür versin yenge, dedi. Senin kadar doğru bir kadın bulunmaz artık.

Kalkıp ihtiyar kadının elini, sonra da yüzünü öptü.

Hafize Hanım:

— Para tükendi deyip duruyorsun Remzi, dedi. Yetmiş beş altının bende duruyor. Ananın hakkını da unutma. Ne yapar bu para? Bugün bir sarı altın en az on iki bin liradır.

Cemil hemen hesap yaptı:

— Dokuz yüz bin lira yapar yenge, dedi.

— Ömrüne bereket oğlum. Remzi, sen Afyon'a kadar git. On altın bozdur. İşlerini gördükten sonra dön, gel, üst yanını bölüşürüz.

Remzi:

— Sağ ol yenge, dedi.

Cemil yine konuştu:

— Yenge darılmazsan sana bir şey soracağım?

— Buyur oğlum, dedi Hafize Hanım.

— Amcam o dedemden kalan evin avlusunu neden kazıyordu?

Dürdane:

— Evet, dedi. İşte biz bu ev meselesi için buraya gelmiştik. Elbette bunun da bir nedeni var?

Hafize Hanım:

— Tamam, dedi. Musa beni çok zorladı ki sizleri de kandırayım, bu evi alayım. O iki kerpiç odada otursun. Babasından duyduklarını ortaya çıkarsın.

— Neymiş duydukları?

— Amcan anlattı bana Remzi. Dimitri'yi vurduktan sonra onun Müslüman kadınların boyunlarından, kulaklarından çekip aldığı takıları da bir torba içinde almış. Oğulları askerden dönmeden önce bunları o küçük evde saklamış. Zaten başka ev de yoktu. Göçten döndükleri zaman bu evi yaptırmış. Musa'yı buraya koymuştu. Bilmem doğru, bilmem yanlış. Hacı Hasan bu torbayı Dimitri'den almış. Köye varınca küçük evde saklamış. Şu son zamanlarda, evi sizlerden ala-

mayınca bekçi Hüseyin'i çıkardı. Başladı toprağı eşmeye. İhtiyar adamdı, gücü kalmamıştı. Onu para hırsı ayakta tutardı.

Cemil:

— O torba bahçeye mi gömülü imiş? diye sordu.

— Bilmem, dedi Hafize yenge. Hastanede Hacı Hasan oğluna böyle demiş. "Sakız ağacına bakan yönde". Sonra da ruhunu teslim etmeden önce: "Kimden ne alındığını bir küçük deftere yazmıştım, herkesin hakkını geri ver" demiş.

Remzi yengesinin verdiği on altını alarak Afyon'un yolunu tuttu. Dürdane artık elde kalan parayı harcamaktan korkmuyordu. Hiçbir şey olmasa bileğindeki bileziği satardı.

Bu para davasını kimseye açmadılar. Dürdane'nin anasının, babasının bile haberi olmadı.

Remzi Afyon'dan yüz yirmi bin lira ile dönmüştü. Evin eksiklerini de tamamlatıyordu. Asıl başardığı iş kuyu idi. Hemen bir usta ile iki amele getirmiş, küçük evin küçük bahçesine bir kuyu kazdırıyordu.

Eylülün yirmisi oluyordu. Artık İstanbul'a dönmeyi düşünmeleri gerekirdi. Remzi'nin işi, Cemil'in okulu vardı. Orta ikiye gidecekti. Sonra Pakize Ana gecekonduda yalnızdı. Komşulara pek güven olmazdı.

Kuyucu ustası, o kesme kayaların altında muhakak su damarı olduğunu söylüyordu. İki adam boyu derine indikleri zaman su sızıntısı başlamıştı. Dürdane'nin de en büyük şikâyeti bu susuzluktandı. Remzi bir gaz tüpü, bir ocak, bir iki kap alıp getirmişti.

Köyde et satılmıyor, yemiyorlardı. Kasabadan alınsa sıcakta bir gün dayanmaz, kokardı. Bunun için yazı yemeklere kattıkları kavurmayı kullanıyorlardı.

Dürdane köyde kalacaklarmış gibi sebze ektirmek istiyordu. Herkes kendisine yetecek kadar bir şeyler ekerdi. Bekçi

Hüseyin, Halil Efendinin yanında çalışmaya başlamıştı. Ona yardım ediyordu, bahçesine bakıyordu.

Düşman çizmesi altında kalmış olan köy, aradan bunca yıl geçtiği halde daha toparlanamamıştı.Göç etmiş olan ahalinin geri geldikten sonra evlerini yeniden yaptırmaları, ağaç yetiştirmeleri, hayvan sahibi olmaları kolay mıydı?

Köyün çeşmesi bile akmaz olmuştu. Dereye kadar inerek kadınların çamaşır yıkadıkları sudan içmek ve evlerde temizlik yapmak için su taşıyorlardı.

Küçük evin bahçesindeki kuyudan, dört kulaçta su çıkmış, su hızla yükselmiş, taştan örme bileziğe kadar varmıştı. Bu su buz gibi soğuktu. Yaz sonları olduğu ve yağmurlar başlamadığı hâlde su eksilmiyordu.

Hemen bütün köy bu suya sevinmişti. Hiç olmazsa temiz bir su içmeleri imkânı vardı. Çorak, kıraç toprak serpilen suyu emiyor, bir türlü kanmıyordu. Halil Efendi sık sık kuyunun başına geliyor, oradaki tahta sıraya oturuyor:

— Hay babanın canına rahmet Remzi oğlum, diyordu. Ne eyi ettin de eştirdin bu kuyuyu.

Remzi anasına bir mektup yazdı. Kadının okuyup yazması vardı. Remzi mektubunda:

"Anam, diyordu. Amcam vefat etmiş. Bir miras işi var. Önümüzdeki ayın ortasına kadar burada kalacağız. Sana ayrıca para gönderdim. Postacı ayağına getirir. Bizi merak etme."

Küçük evde oturuyorlardı. Kapısını bacasını düzeltmişlerdi. Hafize Hanım:

— Çocuklar, dedi. Havaya hiç güvenilmez, bir bakarsın kar iner, gözgözü görmez, üşürsünüz barınamazsınız. İyisi mi şimdiden kışı burada geçirecekmiş gibi hazırlık yapın.

Remzi tuğla bulmuş, kum ve kireç getirtmişti. Epeyce geniş olan bahçeye ayrı iki oda yaptıracak, eski odaları hayvan-

lar için kullanacaktı. Bunu konuşurlarken Dürdane:

— İstanbul'da, gecekonduda yaşamaktansa burada, kendi evimizde barınmak daha çok işime gelir benim.

Dediği zaman Remzi:

— Çok iyi, dedi. Ben de kendi köyümde sıradan bir adam olurum. Hademelik yapıp şunun, bunun emri altında yaşamam. Oğlanı da Afyon'daki Liseye yatılı veririz. Cuma akşamı varırım oraya, alır getiririm. Pazar akşamı da götürürüm. Elimize geçecek parayı bir hesaplıyalım.

Dürdane:

— Senin, annenin payınıza düşecek olan altınlar dokuz yüz bin lira tutar, dedi. Dört yüz bin de bankadaki paradan kaç inek alınır, güzel bir bağ yapılır, tarla ekilir, sebze ve yemiş bahçeleri kurulur.

Remzi:

— Sen köyde kalmaya razı olur musun ki? dedi.

— Kendi köyümüz, kendi evimiz olacak, dedi. Dürdane. Elbet kalırım. Köye de yararımız dokunur.

— Çok iyi olur Dürdane. Ben de uşaklıktan kurtulurum.

Remzi'nin İstanbul'a gidip anasını alarak köye getirmesi kararlaştırıldı. Bu Pakize Hanım, Esma Hanım'la pek geçinemezdi, ama artık ikisi de ihtiyar sayılırlardı.

Yeni iki odanın temelleri kızılıp duvarları örülmeye başlandığı sırada Remzi kalkıp İstanbul'a gitti. Cemil'in kaydını da alacaktı.

Cemil bütün gün çalışan iki işçi ile ustaya yardım ediyor, babasının yerini tutmaya çalışıyordu. Dürdane'nin çoğu vakti, ya Esma anasının, ya da Hafize yengenin yanında geçiyordu. Ama en çok onlar kuyu başına geliyorlardı. Yalnız onlar değil, bütün köyün kadınları, kızları bakraçlarla, testilerle su almaya geliyorlardı. Remzi kuyunun ağzını demir bir kapakla kapattırıp kilitlemiş, bir tulumba takdırmıştı. Tulumba, sa-

bahın erken saatinden akşama kadar işliyor, kovalar, bakraçlar, testiler dolduruyordu.

Remzi'nin yokluğu sırasında Cemil bir gün annesine:

— Anne, dedi. Ben ağzımı açtım mı, babam beni azarlıyor.

— Baban seni çok sever, dedi Dürdane. Ama köylerde âdettir. Küçükler büyüklerin konuşmasına katılmazlar.

Cemil:

— Anne, dedi. Bu yattığımız odanın tabanının çimento ile sıvanmasına sen ne diyorsun?

— Gene mi bu çimento? dedi Dürdane.

— Evet anne, dedi Cemil. Ben eminim ki büyük dedem o torbayı buraya, yattığı odanın altına gömmüş, onun için bu küçük evden ayrılmamıştır.

Dürdane hafifçe kaşlarını çattı:

— Sen böyle mi düşünüyorsun?

— Evet, dedi Cemil.

— Ne yapalım?

— Bu çimentoyu kaldıralım anne.

— Bize sebebini sormazlar mı?

— Hem soğuk yapıyor, hem de rutubet yapıyor, deriz. Öteki odada yatalım. Buraya kimseyi sokmayız.

— Sonra ne olacak?

— O saklanılan şeyleri bulduk, ne âlâ. Bulamazsak utanmayız. Sen çalış bakalım.

— Anne, Hafize yengenin söylediğine göre büyük dedem o şeyin sakız ağacına bakan yönde saklandığını söylemiş, Musa amca odayı kazacağına bahçeyi kazmağa koyulmuş.

Dürdane çocuğun aklının çok güzel işlediğini görüyordu. Cemil hemen ertesi gün odadaki eşyayı boşalttı. Çimentoyu

yer yer kırmağa, toprağı indirmeye başladı. Molozu küfeye koyuyor, götürüp dışarıyı atıyordu.

Yeni odaların duvarları iyice yükselirken Cemil de kazmaya devam etmiş ve bir gün küçük mutfakta çalışan annesini çağırmıştı. Dürdane hemen hemen iki karış derinliğe kadar indirilmiş olan odanın tabanına batı ve:

— Ne var? dedi.

— Hele gel anne.

Cemil, her zaman yatak yapılan yerin altına rastlayan yeri kazmanın ucu ile biraz eşti. Orada acele ile örtülmüş olan kaba toprağı çekmeye başladı. Dürdane toprağın içinde ufarak bir küp yattığını gördü. Ağzı paçavralarla kapatılmıştı. Bu paçavralar küflenmiş ve çürümüştü.

Dürdane bir an kadar durdu. Sonra giderek kapıdan dışarıya baktı. Duvarları ören işçiler paydos etmişlerdi. Tulumbanın yanından bir kaç köylü kadın su çekiyordu.

Dürdane kapıyı dikkatle kapattı. Çevresini dinledikten sonra oğlunun yanına geldi.

Cemil biraz uğraşarak küçük küpü çıkarttı. Dürdane:

— Çabuk bizim odaya götür, dedi. Toprağı da düzelt. Çukur belli olmasın.

Heyecan içindeydi. Cemil de telâşlıydı ve yüzü kızarmıştı. Küçük küpün tozunu toprağını temizleyip bir örtüye sararak bitişik odadaki sedirin altına götürdüler. Dürdane:

— Açmaya hakkımız yok, dedi. Hafize Hanım'a haber veririz. Musa amcanın çok aradığı gömüyü biz bulduk. Şimdi odanın tabanının çimento ile neden sıvandığı belli oldu. Musa amca bir haksızlık yapmaya kalktı. Kardeşinin hakkının üstüne yattığı gibi bu küpü de ele geçirmek istedi.

Ana oğul, yalnız, yemek yerlerken Cemil:

— Anne, dedi. Bu küpün içinde ne var dersin?

Cemil odanın zeminindeki betonu kırmaya başladı.

— Bilmem, dedi Dürdane. Her hâlde çok değerli bir şeyler var.

— Altın para olsa Hacı Hasan dede böyle toprağa gömmezdi.

— Bilmiyorum Cemil. Ne söylesem boş.

— Şimdi ne yapacağız?

— Odayı öylece bırakalım. Baban bir iki gün içinde döner.

Odanın biri boşaldığı için kap kacak, ne varsa sedirin altına sokulmuştu. Bu sedirin üstünde yatacaklardı. Kimse orada, içinde çok kıymetli mücevherlerin bulundğu bir küçük küpün varlığından şüphe edemezdi.

Halil Efendi ile Esma Hanım Remzi gelinceye kadar evlerinde kalmalarını istedikleri hâlde Dürdane kabul etmedi.

Ertesi gün Cemil gidip Hafize yengeyi çağırdı. Kadıncağız epeyce yaşlıydı. Bastonuna dayanarak geldi. Sakız ağacının altındaki sırada oturdu. Dürdane ona soğuk bir ayran ikram etti. Hafize Hanım:

— Beni bu ayran için mi çağırdan Dürdane? dedi.

— Hayır, dedi Dürdane. Biz onu bulduk.

— Neyi buldunuz?

— Musa amcamızın aradığı şeyi.

İşi kadına anlattılar. Kadının parmağı ağzında kaldı:

— Demek çimento çekmiş üstüne, dedi. Musa da boşu boşuna sakız ağacına boğru bahçeyi kazmaya başlamış. Eee, Allah kısmet etmeyince böyle olur. Bunca yıl kafasında kurar dururdu. Hele şunu açın da bir görelim.

Dürdane:

— Yenge, dedi. İş o gömülen şeyi bulmadaydı. Biz parasında, malında değiliz. Elimize geçen para bize bol bol yeter. Bekliyelim Pakize anayla Remzi de gelsin, o zaman bakar, anlarız.

Ertesi gün Remzi ile Pakize Hanım yorgun argın geldiler. Kadın otobüste ve arabada sarsılmıştı. Dürdane'yi görür görmez:

— Bu işler hep senin başının altından çıkıyor, gelin, diye bağırdı. Biyol beni İstanbul'a sürükledin. Tam rahat edeceğim sırada buraya çağırırsın. Benim oğlumda kabahat ki senin gibi karıya uyar.

Dürdane alışıktı Pakize Hanım'ın sataşmalarına.

— Sen sağ ol ana, dedi. İlle köye varacağım deyip dururdun ya, işte geldin. Hele bir yorgunluk al.

O gece Pakize Hanım'ı Hafize'nin evinde yatırdılar. İki el-

ti pek geçinemezlerdi, ama daha yaşlı olan Hafize Hanım aşağıdan almış, kadının altına kaba döşek sermiş, önüne sevdiği yemekleri koymuştu.

Ertesi sabah Remzi bir küfenin içine koyduğu küçük küpü getirdi. Hafize Hanım, Pakize Hanım, Dürdane, Remzi ve Cemil odaya kapandılar. Kapı baca kapandı. Dürdane Hacı Hasan Efendi'nin mektubundan lâfı açarak Musa amcanın sakladığı paraları anlattı. Sonra da küçük evin yıkıntısını neye almak istediğini de sırasıyla anlatıp:

— Baba oğul, arasında neler konuştuğunu bilmiyoruz, dedi. Ama Hafize yenge Musa amcayı sıkıştırmış, bir şeyler anlatmış. Musa amca bu parayı alsaydı, bu küpü bulsaydı ne yapacaktı? Bunu bilmeyiz. Ama bildiğimiz şey o rahmetli amcanın paraya çok düşkün oluşudur.

Hafize Hanım:

— Dürdane kızım, dedi. Aslında Musa'nın bu paralarda hiç hakkı yoktur. Hacı Hasan Efendi Mahmut'u çağırmıştır, yoksa Musa'yı değil.

Pakize Hanım:

— Bizim ne paradan haberimiz var, ne de gömüden, dedi. Musa vardı geldi, bizi buldu. İlle evi alacaktı. Eh, biz de az çok okuduk, bunca yaş yaşadık, Musa'nın da para merakını biliriz, satmadık. Şimdi sen deyiver abla, bu parayı almak bizim hakkımız mı?

Hafize Hanım:

— Nereden gelirse gelsin, dedi. Bu Hacı Hasan'dan bize ulaşan bir mirastır. Hacı Hasan Efendi vurmuş Dimitri'yi. Eyi de etmiş, gâvur bunca yıl beraber yaşadığı millete hayınlık yapmış, çaşıtlık yapmış. Bu para o yandan geliyor. Gâvurun parası bize nasip oldu. Bu küçük küpe gelince, Musa'nın dediğine göre Dimitri köylerdeki Müslüman kadınların, kızların kulaklarından küpelerini, boyunlarından altınlarını, bileklerinden bileziklerini hep almış. Sonra da bu zavallıların

kaçış yollarını gâvura haber vermiş. Kırdırmış çoğunu. İşte bu bilezikti, altındı, küpeydi ne varsa bizim değildir. Hele bir görelim de ne olacağını sonra konuşur, bir karara varırız.

Hafize Hanım:

— Cemil, dedi. Gömüyü sen buldun. Bir besmele çek de aç bakalım, içinde ne var, bir görelim!

Yere bir yatak çarşafı yayıldı, küçük küp ortasına kondu. Cemil yere oturup küçük küpün ağzından doğru tıkılmış olan paçavraları çıkartmaya başladı. Bunlar çürümüş, paralanmış elbise parçalarıydı. Cemil elini korka korka küpe sokuyordu. İçinde börtü böcek, akrep, çiyan olabilirdi. Hafize Hanım:

— Cemil, dedi. Tepe üstü dik şunu, ne varsa içinde çıksın dışarıya.

Küp pek ağır değildi. Cemil küpü devirdi, ağzının üstüne dikti, sonra yerden kaldırdı, sarstı, derken içinde bilezik, altın, küpe, yüzük gibi takılar çarşafın üstünde bir koca öbek oldu. Hafize:

— Uy anam! dedi. Hangi zavallıların takısı bunlar. Ey Dimitri gâvuru, sen hiç Allah'tan korkmaz mısın kitapsız herif. Bunca zamandır bu millet seni beslemiş, bunca zamandır kardeş bilmiş. Bu işi nasıl ettin? Hacı Hasan, elin var olsun, ama hemen öldürmemeliydin, etlerini lokma lokma kopartmalıydın domuzun.

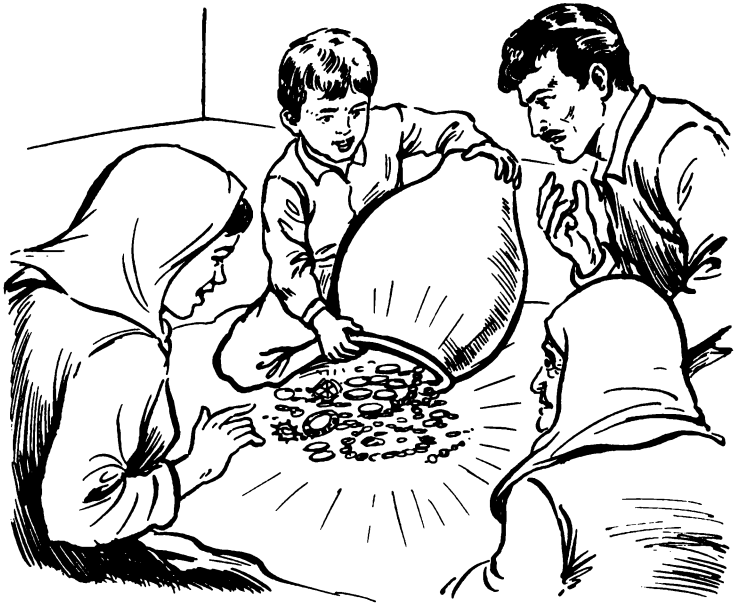
Herkes bu düşüncedeydi. Pakize:

— Biz de çok gençtik o çağda, dedi. Bunlar kimin nesi ise ölüp gitmişlerdir. Allah hepsine gani gani rahmet etsin.

Cemil küpün içine baktı, elini soktu, küçük bir defter çıkarttı. Bu defterin sayfaları biraz bozulmuştu. Ama gene okunuyordu. Cemil:

— Yenge, dedi. Ben bu yazıyı okuyamam.

Hafize:

Cemil küpün içindekileri ortaya döktü.

— Ver bana, dedi.

Defteri açtı. İlk sayfasından başladı okumaya:

"— Göç eden Müslüman kadın ve kızlarının takılarıdır ki, bunları köylerine dönünce geri vereceğim."

Sonra sıra ile okumaya başladı:

"— Burçaklı köyünden Zeynep gelinin iki beşibirliği. Aynı köyden Kadir ağanın dul karısı Hasena Hanım'ın salkım küpesi. Aynı köyden Bekir Efendi'nin gelininin üç beşibirlikle iki yüzüğü..."

Hepsi susmuş, yürekleri durmuş, sanki Kur'an okunur gibi saygı ile ve üzüntü ile dinliyorlardı. Her takı veya beşibirlik, ya da alınlarına takdıkları tek altın liralar, çeyrek liralar, yüzükler çıkdıkça Pakize Hanım bunları o yığının içinden bir

yana ayırıyordu. Bu sırada Dürdane kendisini tutamıyor, yüzüne patır pıtır yaşlar iniyordu. Defterdeki yazılı olanlar bitti, ama ortada on on beş bilezik, o kadar yüzük ve beşibirlik kaldı. Bunların sahipleri belli değildi ve kuşkusuz sahipleri belli olanlar da artık yaşamıyorlardı.

Gömünün içinden Fransız ve İngiliz paraları da çıkmıştı. Bunlar iki yüz kadar vardı. Dimitri'nin İngiliz ve Fransızlardan aldığı ve casus tutmak için kullanacağı bu paraları kendi kesesine attığı anlaşılıyordu.

Hafize Hanım bunlar için:

— Bu yabancı paralarını kimseye veremeyiz, dedi. Ama öteki takıların mümkün olduğu kadar sahiplerini bulmalıyız. Ama öyle zannediyorum ki çoğu ölmüştür.

Pakize Hanım kendi payına düşen mirastan iki tane sütlü inek aldırmıştı. Güzel havalarda yapıya devam edildi. Bu sonradan yapılan iki oda, mutfak, bir banyo ile ayakyolu ailenin oturmasına ayrıldı. Öteki iki odanın birini iki ineğe bıraktılar, ötekini de anbar yaptılar.

Her işi Dürdane'ye bıraktığı için Pakize Hanım oğluna darılıyordu. Fakat Remzi:

— Anne, diyordu. Dürdane iki buçuk yıl kadar Sevim Hanım'ın yanında durdu. Çok şey öğrendi. O bizim rahatımıza çalışıyor.

Dürdane, Pakize Hanım'ın sataşmalarına aldırmıyordu. Kadının gelini ile uğraşmasına hem Hafize Hanım kızıyordu, hem de Esma Hanım. Esma Hanım:

— Dürdane'yi istemiyorsan ben alırım kızımı yanıma, dedi. Sen bir başına otur, oğlun gelir gider, sana bakar.

Pakize Hanım'ın Dürdane'yi kıskanmakta hakkı vardı. Çünkü otuz yaşına yaklaşmış olan bu genç kadın güzelliği, zevki ve akıllığı bakımından parmakla gösteriliyordu. Ne ka-

dar genç kız ve kadın varsa ona sokuluyor, ondan bir şeyler öğrenmeye çalışıyorlardı.

On yıl öncesine göre daha kötüleşmişti köy. Gençler şehirlerde iş aramaya gitmişlerdi. Okul kapanmış, mescidin duvarları yıkılmıştı.

Dürdane muhtarı çağırarak önce mescidin onarılmasını istedi. Muhtar:

— Bacım, dedi. Herkes namazını evinde kılsın. Nerede para ki mescidi onaralım?

— Biz veririz parasını, dedi Dürdane. Kiremit örtülü bir mescit yapalım. Köylülerin bir arada bulunmaları, bir arada Allah'a kulluk etmeleri daha sevaptır.

Cemil Afyon'daki Ortaokula yatılı olarak verilmişti. Babası cuma akşamı gidiyor, onu alıp getiriyor, çocuk pazar akşamına kadar iki gece misafir oluyordu. O geceler için en güzel yemekler yapılıyor. Cemil'i rahat ettirmeye çalışıyorlardı. Zaten Dürdane gecekondu hayatından usandığı için, az çok evi bir apartman dairesine benzetmeye çalışıyordu.

Köyde elektrik yoktu ama termosifon yakılıyor, hem mutfakta, hem de banyoda sıcak su bulunuyordu. Mutfakta bütan gazı ocağı vardı. Epeyce geniş tutulan bu mutfakta rahatlıkla yemek yeniyordu. Küçük aralığa kurulan bir soba bütün evi ısıtıyordu.

Dürdane aynadan dikiş makinesine kadar bir çok eşya aldırmıştı. Köylü kızlar, genç kadınlar, sarınıp bürünüp kapıya geliyor:

— Dürdane abla, diyorlardı. İznin var mı gelelim.

Dürdane onları alıyordu içeriye. Köydeyken biçkiyi, dikişi bilmezdi. Ama Sevim Hanım'ın yanında insana bir elbiseyi yakıştırmasını öğrenmişti. Kusurları hemen görüyordu.

Her hafta Remzi Afyon'dan renkli basmalar, eteklik için, bluz için kumaşlar alıyor. Dürdane'nin ısmarladıklarını unut-

muyordu.

İki inek hemen hemen evin geçimini sağlamaya yetiyordu. Köyde davar mı kalmıştı ki? Süt ve ayran bile kıttı. Çoğu daha verimli olur diye mısır ekiyorlardı. Kalan hayvanları da şehre göçenler sattığı için karasapanı çekecek öküz bile kalmamıştı. Yazın geçim daha kolay oluyordu. Az çok üzüm, erik bulunuyordu. Sonra bir takım otlar vardı ki bunları pişirip sebze olarak yiyorlardı.

Göç sırasında her şey yanıp yıkıldığı hâlde ihtiyarlar o sırada askerlik yapdıkları ve yetişkin oldukları için eskileri tanıyorlardı. Dürdane muhtarı ve bir iki ihtiyarı eve çağırmış, onlara Zeynep gelinin, Kadir Ağa'nın dul karısının, Bekir Efendi'nin gelinin nerede olduklarını sormuştu. Bunların içinde yalnız Bekir Efendinin gelini Zehra sağdı, sağdı ama seksen yaşında bir kadındı. Bir iki torunu ve altmış yaşını aşmış oğlu vardı.

Kat kat örtülerin altında, belki de yarı aç yaşayan bu kadını Dürdane bir bakraç yoğurtla ziyarete gitti. Kerpiç ev barınılır gibi değildi.

Kadın yoğurt dolu bakraca bakmış, Dürdane'nin yüzüne bakmış:

— Sen kimlerdensin kızım, demişti.

— Ben Halil Efendi ile Esma'nın kızıyım ana.

— Sen Remzi'nin karısısın değil mi?

— Tamam ana.

— Bu bakracı neye getirdin bana?

— Kaynanam Pakize Hanım yoğurt yaptı. Sana da getirdim.

— Sen beni bilir misin ki?

— Sen bu köyden değil misin ana?

— Bu köydenim ama sen beni ne diye ararsın?

— Zehra ana, sen düşman memleketi bastığı zaman bu Burçakköy'ün kadınları, kızları ile kaçmadın mı?

— He, kaçtım ama sen o çağda ananın karnında bile değildin.

— Biliyorum ana. Senden bazı şeyleri öğrenmeye geldim.

— Benim gibi bunak karıdan ne öğreneceksin ki?

— Sen çeşmelere bakan Suyolcu Dimitri'yi tanırsın değil mi?

— He, tanımaz olur muyum? Toprağı bol olsun gebermiş herif.

— Ana senden emanet diye para filân adı mı?

Kadın bir düşündükten sonra:

— He, dedi. Üç beşi birliğimi aldı benden. İki de yüzük vardı. Rahmetli babam vermişti bana. Eee, neye sordun bunu?

— Sana onları getirdim Zehra ana.

— Sen mi getirdin? Sen nerden buldun ki?

— Sen yüzüklerini tanır mısın?

— Tanırım, ikisinin de halkasına kırmızı iplik bağlamıştık. Aradığımız zaman belli olsun, diye.

— Çok iyi, beşibirliklerin nasıldı?

— Nasıl olacak, Reşat altınıydı. Kulpluydu da.

— Al bakalım Zehra ana, helâl mal kaybolmaz.

Zehra ana burşuk ve titrek elleriyle üç beşibirliği almaya korkuyordu. Gelini Kâmile kıpkırmızı kesilmişti. Zehra kadın:

— Nideyim bundan sonra bu altınları? dedi.

Kâmile:

— Ana, dedi. Bunlar çok para eder. Hayvan alırız, tarla alırız.

Dürdane sormaya başladı:

— Bu köyden Zeynep gelini tanır mısın?

Kadın içini çekti:

— Şehit gitti tazecik, dedi. Kocası daha önce vurulmuştu. Ona söylemezdik. Biz göç ederken gâvur yolumuzu kesti. Zeynep gelin güzel kadındı. Yeni evlenmişti. Gâvurun biri ona saldırdı. Zeynep'in koynunda bıçak varmış. Herifin boynuna bir çaldı, yıktı yere. Onu da vurdular.

— Kimsesi yok muydu?

— Yoktu besbelli. Biz döndüğümüz zaman arayan soran olmadı.

— Kadir Ağa'nın Hasen'e ne oldu?

— Dul karıydı o. Erkek gibi karıydı. Onu da vurdular. Biz yamaçlara doğru kaçtık. Kim kaldı, kim öldü bilinmez. Sivas'a vardık.

— Sarıca köyünden Hanife Hanım var mıydı?

— He, bilirim. Benimle yaşıttı. Sivas'ta öldü o.

— Ardında kalan oldu mu?

— Bilmem kızım. Sarıca'ya varıp kütükten aramalı.

Dürdane kara, kışa bakmadan bir iki köy dolaştı. Köy kütüklerini araştırdılar. Geride kalan ya ihtiyar kadınlar, ya da torunlardı. Bulabildiklerinin defterde yazılı olan takılarını verdiler. Çok aradılar, soruşturdular, ama elde kalan takıların ve beşibirliklerin sahiplerini bulamadılar.

Hafize Hanım:

— Bulunmaz gayri, dedi. Bunları yaz gelince köye harcarsınız. Mescit yapılacak, okul onarılacak. Sonra köy alanına bir tulumbalı kuyu gerekli. Fakir fukara çok. Çocukların çoğu bakımsız, çoğu hastalıklı.

Yabancılardan kalan altın paraları da bölüşmek istediler. Hafize kadın:

— Benim davarım da var, iki üç ağacım da tarlam da, de-

di. Nideyim parayı. Siz köye harcayın. Musa'dan alacağı olanları da bulun onlara haklarını verin de gayri beddua etmesinler.

Kış bu gibi işlerle geçti. Dürdane ile Remzi geçim zorluğu içinde olanlara yiyecek yardımı yaptılar.

Yeni yapılan bölümde duştan, klozetli ayakyoluna kadar hemen birçok konfor vardı. Köyde kalacaklarına göre Dürdane buralara masraf etmekten çekinmemişti. Pakize Hanım da gecekondudan böyle rahat bir eve geçince memnun olmuştu. Hüseyin kimsesiz bir adamdı. Ailenin işini görüyor, ineklere bakıyor, güzel havalarda evin etrafını temizliyor, daha geniş bir sebzeliğe hazırlıyordu.

Kışa karşı yemiş ağacı fidanları alınmış, dikilmişti. Deniz hasretini gidermek için bir de büyükçe havuz yapılmıştı.

Dürdane köyün genç kızları ve kız çocuklarıyla meşguldu. Köyde otuz beş kadar kız ve oğlan vardı. Yazın donsuz ve çıplak ayakla gezen bu sağlıksız çocuklar, şimdi az çok giyinmişlerdi.

Uydurma, yırtık ve soluk bir elbise ile eve giren bir kızcağız, arkasında fırfırlı, karpuz kollu bir elbise, başında bir kurdele ile çıkıyordu.

Sahipleri ölmüş, arkalarında mirasçı bırakmamış olanlardan kalan altın ve diğer takılardan bir kısmı satılmış ve bu para köyün fakir insanlarının biraz doymasına, biraz giyinmesine ve ailelerinin kendilerini toplamalarına harcanmaya başlanmıştı.

Remzi'nin karısı bu konuda çok hesaplı davranıyordu. O, kendi köyü olan, bu Burçaklı köyü'nün ilk zamanlarını bilmiyordu. Ama on, on bir yıl önce İstanbul'a giderken köy bu kadar tenha değildi. Kimse oturmak istememiş, ihtiyarlar kalmıştı. Musa dayı'dan başka parası olan, davarı olan yoktu. Gençler çekilip gitmiş, ocakları da sönmüştü.

Dürdane köyü kalkındırmaya çalışıyordu. Hiçbir zaman

unutamadığı Sevim Hanım'dan çok şey öğrenmişti. Her şeyden önce apartman hayatını, daire hayatını ve insanları rahat ettiren eşyayı biliyordu.

Ayna, duvar saati, pombalı gaz lâmbası, bütangazı tüpü ve ocağı yalnız onların evinde vardı. Yumuşak divanların üzerine rahatlıkla uzanıyorlardı. Masalarında tabaklar, cam bardaklar ve sürahiler, çatal, kaşık, bıçak bulunuyordu. Hafize Hanım bile yemeğe çalışıyordu.

Köyde dehşetli bir tutku vardı. Yaşlı insanların köyü olmuştu artık Burçaklı. Dededen, babadan gördüklerinden dönmek istemiyorlardı. Onlara göre tahta kaşık nelerine yetmezdi.

Fakat paranın yüzü sıcaktı. Dürdane Hanım onları yavaş yavaş yola getiriyor, gülünç ve yanlış olan alışkanlıklarını gideriyordu.

O kış hastalanmış olan muhtar ölmüştü. Hayli yaşlıydı ama, Dürdane babası Halil Efendi'yi muhtar seçtirmişti. Babası kızının dediğini muhakkak yapıyordu. İyiliğe, yardıma, rahatlığa yönelik olan bu hareketler köylünün hoşuna gidiyordu. Sık sık toplantılar yapılıyor, kararlar veriliyor, yardımlaşmalar oluyordu.

Yağışa, soğuğa, yolların kapalı olmasına bakmamış. Dürdane köye bir hekimle sağlık memuru getirtmiş, çocuklu ailelerin evlerini bir bir dolaştırarak çocuklara aşı yaptırmıştı.

Cemil'in köydeki evde küçük bir odası, yatağı, çalışma masası vardı. Her hafta babasıyla geliyor, iki gece kalıyordu. O artık on dört yaşındaydı. O yaz imtihanlarında orta sona geçecekti. Köye gelirken bir tomar da gazete getiriyordu.

Hafta ortasında, Dürdane, eli boşaldıkça bu gazeteleri alıp inceliyor, bazen de oğlunun odasından bir ders kitabı alıp bir öğrenci gibi onun üzerinde çalışıyordu.

Remzi İstanbul'da odacılık yaptığı sırada okumayı hayli ilerletmiş, kulak dolgunluğu ile toplum işlerini biraz öğren-

mişti. Fakat köye gelir gelmez eline bir gazete almaya bile gerek görmüyordu.

Dürdane'yi pencerenin önünde, divana çekilmiş, ayaklarını yanına toplamış görünce soruyordu:

— Yine ne okuyorsun Dürdane?

— Sosyal Bilgiler kitabını okuyorum.

— Neymiş o?

— Eline al, oku da anlarsın.

— Dürdane, köyde okumanın ne gereği var? İşte her iş olup bitiyor. Çok şükür para, mal sahibi olduk. Kim bize lâf edebilir?

Dürdane:

— Bu köyü kalkındırmak gerekli, diyordu. Yalnız kendi malımızı, kendi ailemizi düşünemeyiz. Bu köy bizim doğup büyüdüğümüz köydür. Babanın mezarı da, dedenin mezarı da bu köydedir.

— İyi söylüyorsun, tamam, ama bunun okumakla ne ilgisi var?

— Remzi, Hafize yengenin elindeki mektuba sen de, ben de öküz gibi baktık. Kadıncağız çatır çatır okudu mektubu. Gördün mü okumanın yararını?

Öteden Pakize Hanım sesleniyordu:

— Remzi, yüreğini tüketme sen. O Dürdane bildiğinden şaşmaz. İş böyle giderse başımıza çok işler açar daha.

Pakize Hanım gelini ile uğraşmaktan bir türlü vazgeçmiyordu. Her bahane ile ona sataşıyor, Dürdane:

— Doğru, doğru sen haklısın, diyordu.

Fakat Remzi kimin haklı olduğunu biliyordu. Karısına büyük bir değer veriyor, onu darıltmaktan çok korkuyordu. Kadın hırçın, kıskanç ve geçimsizdi. Bazen onların oda kapısını yumrukluyor:

— Remzi kalk gayri, diyordu. Bu zamana kadar yatmak ayıptır. Gün yarısı oldu. İşleri kim görecek.

Bir sabah Remzi acele ile giyinip odadan fırlamış ve:

— Ana, demişti, artık bir uykuya rahat vermiyorsun. Ben Dürdane'yi alır, Halil Efendi'nin evine giderim. Bunu böyle bilmiş ol.

— Halil'in evine git de acından öl, demişti Pakize Hanım. Bu mallar benim paramla oldu.

— Ana, ben kendi payıma düşeni alır giderim.

Pakize Hanım gelişinden iki yıl sonra ölmüştü. Ne gariptir ki evlendi evleneli çekemediği, her nedenle kırmaya çalıştığı gelini Dürdane'den başka ölürken yanında kimse bulunmamış, Dürdane onun fenalaştığını görünce Hafize Hanım'a haber yollayıp acele çağırtmıştı.

Hafize Hanım yetişmeden Pakize Hanım:

— Dürdane, dedi. Hakkını helâl et kızım.

— Helâl olsun ana.

— Sana çok ettim ben.

— Ziyanı yok ana. İçin rahat olsun, başını koy dizime.

Dürdane ona kaşıkla su içirmiş, kolonyalı elleriyle kadının ak saçlarını, alnını ıslatırken Pakize Hanım'ın başı bir yanına kaymış ve Hafize Hanım odaya girdiği zaman kendisinden küçük olan yengesini gözlerini kapatmaktan başka bir iş yapmamaıştı.

Konu komşu geldi. Bağda olan Remzi'ye haber gitti. Dürdane artık kimseye ihtiyacı kalmayan Pakize Hanım'ı anasına ve yengesine bırakarak bahçede, sakız ağacının altındaki sıraya oturdu. Hıçkırarak ağlamaya başladı.

Remzi'den önce anası Esma Hanım gelmiş:

— Neye ağlıyorsun Dürdane, demişti. Sana az mı ettiydi?

Dürdane:

— Ben aldırmazdım anne, dedi. Remzi'nin anasıdır. İyi tarafları da vardı. Sonra benden helâllık diledi.

Böylece Pakize Hanım da ortadan kalkmıştı. Onu Mahmut Efendi'nin yanına gömdüler. Bütün köy bu cenaze merasimine katıldı.

Köyde ilkokul yeniden açılmıştı. Mescid gibi bu okulu da hemen hemen yeniden yaptırmışlardı. Artık köyün yollarında şiş karınlı, çıplak bacaklı ve donsuz oğlancıklar oynamıyordu. Okulun karşısındaki alana bir çeşme yaptırılmıştı. Dağ suyu durmadan bu çeşmenin yalağına akıyor, oradan yoldaki ağaçları sulayarak bayır aşağıya inip gidiyordu.

Hafize Hanım yapayalnızdı. İhtiyardı, ona bir ölüm korkusu gelmişti. Yalnız, evde kimssiz ölmekten korkuyordu. Dürdane:

— Yenge, dedi. Sen gel bizimle otur. Senin evi biraz onaralım, köye gelen öğretmenlere verelim. Yine sen bilirsin.

Hafize Hanım:

— Sen daha iyisini bilirsin kızım,dedi. Benim de sizden başka kimsem yok. İnsanların hırlısı var, hırsızı var. Yalnız karı diye beni kesmeye de kalkarlar. Sizlerin yanında emniyette olurum.

Pakize Hanım'ın yerine Hafize yenge yerleşti. Köyde ondan başka Kur'an okuyan bir kadın daha yoktu.

Remzi'nin ve karısının köyde İstanbul havası yaşatmalarına karşı olan köylüler mescid yapıldıktan sonra hemen her iş için:

— Remzi'ye danışalım, diyorlardı.

Remzi hemen cevap vermezdi. Düşünmek için izin ister, sonra Dürdane'ye sorardı. Karısı nazik ve gönül alıcıydı:

— Benim köy işlerine aklım ermez, derdi. Sen daha iyisini bilirsin.

Remzi karısının yumuşak, beyaz, tertemiz ellerini tutar,

onu yeni görmüş gibi avucunda okşardı:

— Sen hele söyle, senin dediğin olsun.

Dürdane hiçbir zaman, bir iş için karar verince onun iyiliği veya kötülüğü bakımından aldanmamıştı. Köye ait bir iş için Remzi'nin getirdiği karar, köylüye olumsuz görünmüş, pek istekli kabul edilmemişti, ama Remzi her defasında:

— Zarar görürsek ben öderim, demişti.

Hiçbir zaman zarar görmemişlerdi. Halil Efendi Remzi'ye gizlice sorardı:

— Benim kız İstanbul'da okudu mu ki?

— Hayır, derdi Remzi. İstanbul'un havası onu değiştirdi.

Fakat, kendisi de düşünüyordu. Dürdane nasıl böyle iyiyi, kötüyü kolaylıkla ayıracak duruma gelmişti? Nasıl böyle yapısı, konuşması bile değişmişti.

Köydeki kızlar ve genç kadınlar ona benzemeye çalışıyorlardı. Öğretmen hanımları bile onu şehirli ve hiç olmazsa Lise'den çıkmış sanıyorlardı.

Dürdane kuşkusuz akıllı doğmuş ve yakışıklı bir kız olmuştu. Ama İstanbul'daki o iki buçuk yıllık daire hizmetinde, Sevim Hanım onun üzerine çok büyük etki yapmıştı. Zaman zaman dalar ve bu akıl hastanesine kapatılan zayıf, sinirli kadını düşünür, gözleri dolduğu olurdu.

Dürdane bu gibi düşüncelerden sıyrılmak için hiç boş kalmak istemiyordu. Fazla görünen bir masraf yaptıkları zaman babası:

— Kızım, çok açılmayın, sonra işler bir ters gider, o zaman yardım ettikleriniz başlarını çevirip size bakmazlar, diyordu.

Dürdane bir gün:

— Baba, demişti. Biz sağa sola yardım ediyorsak kazandığımız paradan yapıyoruz bunu. Kazandığımızı yiyip bitiremiyoruz ki. Bağ kütükleri üzüm vermeye başladı, yemiş

ağaçları çiçek açmam demiyor. Ne ekersek toprak emeğimizin karşılığını veriyor. Köye şöyle bir baktın mı öyle göçmüş dam, yıkık duvar görülmüyor. Başını kaldırdığın zaman okulun bayrağının alev alev dalgalandığını görüyorsun. Daha ne olsun baba.

Halil Efendi:

— Eeee, kızım diyordu. Bütün bunları yapan ne Remzi'dir, ne sen, ne de köylü. Her şey Allah'tan ve Allah'ın verdiği sudan. Sizin başınıza, sonra bu köye, bir devlet kuşudur kondu. Aman kadrini bilin!

Hakikaten, yalnız evlerinin bahçesine eşdirdikleri kuyu değil, Burçaklı köyünün eski pınarını bulup tıkanan yolunu açdıktan sonra, çeşme yapılmış ve köy meydanında ağaçlar yeşermeye ve büyümeye başlamışlardı.

Cemil, her hafta gelişinde köyü bir başka daha güzel, bir başka daha şirin buluyordu.

Bir gün, çeşmenin yanına yapılan ve çevresine çiçekler, gül fidanları dikilen havuzdan kuşların, güvercinlerin su içtiklerini görmüş ve Halil Efendi'ye:

— Dede, demişti. Bu kuş milleti neye böyle suyu içip içip başını kaldırır, yukarı bakar?

Halil Efendi:

— Allah'a şükrederler oğlum, demişti. Su hayattır. İnsanları, hayvanları, bütün ağaçları ve bitkileri besleyen sudur.

-SON-

50

KEMALETTİN TUĞCU

1902 - 1996

Sevgili Çocuklar,

Hepinizin çok iyi tanıdığı Kemalettin Tuğcu'dan kitaplığınıza yeni kitaplar kazandırmaya devam ediyoruz.

Usta ve kıvrak kalemiyle Türk çocuklarına ömrünü ve gönlünü veren Kemalettin Tuğcu'nun şimdiye kadar hiçbir yerde yayınlanmamış bu güzel eserini de zevkle okuyacağınızdan eminiz.

Kemalettin Tuğcu Serisi (50 Kitap)

1-Kuklacı (100 TEMEL ESER)
2-Bir Garip Kızcağız
3-Babam ve Ben
4-Yetimler Güzeli
5-Dilenci Baba
6-Kuyulu Bahçe
7-Annelerin Çilesi
8-Yetim Ali
9-Sokak Köpeği
10-Dağdaki Yabancı
11-Deniz Kızı
12-Benim Annem
13-Küçük Serseri
14-Şeytan Çocuk
15-Yılanlı Bağ
16-Bu Çocuk Kimin?
17-Cambazın Kızı
18-Toprak Adamları
19-Köyde Unutulanlar
20-Sütannem Nazlı
21-Süt Kardeşler
22-Babasızlar
23-Köyden Gelen Kız
24-Kız Evlat
25-Küçük Bey
26-Baba Evi
27-Balıkçının Kızı
28-Küçük Hanım
29-Güllü Bahçe
30-Tanrı Misafiri
31-Bir Dağ Masalı
32-Doğduğum Ev
33-Küçük Erkek
34-Satılan Çocuk
35-Büyüklerin Günahı
36-Hacı Baba
37-Annemin Hikâyesi
38-El Kapısı
39-Köydeki Arkadaşım
40-Çocuk İhtiyar
41-Sokaktan Gelen Çocuk
42-Can Yoldaşları
43-Küçük İşportacı
44-Eskicinin Köpeği
45-Çocukluk Arkadaşım
46-Ana Kucağı
47-Kırk Ev Kedisi
48-Kartal Yuvası
49-Karakaçan
50-Devlet Kuşu

ISBN: 978-9753810326
9 789753 810326

DAMLA YAYINEVİ®

Tel: 0212 514 28 28
Faks: 0212 528 24 01

www.damlaegitim.com